

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

CALMAR LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.

STOCKHOLM, 1856.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Calmar Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifna Femårs-berättelse för åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

CALMAR LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifna

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.

STOCKHOLM, 1856.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Länets invånare.....	3.
Folkmängden.....	3.
Folkmängdens fördelning i Ståndsklasser år 1855.....	4.
Af Länets fasta egendom ägde.....	5.
Fångantalet i härvarande länshäkte.....	9.
Fångar varit häktade för.....	9.
Brott emot äganderätten.....	10.
Förhållandet med folkundervisningen inom Länets år 1855.....	12.
§ 3. Näringarne.....	13.
Jordbruket.....	13.
Tabell. Sädesslag.....	15.
Sockne-spanmålsmagaziner.....	20.
Bränvinsbränningen.....	24.
Boskapsskötseln.....	27.
Markegångsvärdet å ladugårdsprodukter.....	29.
Hornboskapen vid Ottenby.....	31.
Schäferiet vid Ottenby.....	31.
Skogarne.....	32.
Skogsafverkningen å kronoparken.....	42.
Bergshandteringen.....	43.
Jernmalmsbrytningen.....	43.
Tillverkningen af tackjern.....	43.
Gjutgodstillverkningen.....	44.
Stångjernssmidet.....	44.
Jernmanufaktursmidet.....	45.
Fabriker, Bruk och öfriga Näringar, som icke höra till bergsrörelsen.....	48.
Fabrikernas eller verkens beskaffenhet.....	49.
Köpingarnes namn.....	51.
Binäringar.....	51.
§ 4. Politisk författning.....	52.
Kammarverk.....	52.
Beväringsmönstringarne.....	53.

Politi.....	53.
Gästgifverier.....	53.
Fattigvårdsväsendet.....	55.
Helsovården.....	56.
Krogväsendet.....	56.
Fångvårdsanstalterne.....	57.
Exsekutionsväsendet.....	57.
Utmättningsärenden.....	58.
Sparbanker.....	59.
Hypotheksföreningar.....	60.
Brandstodsbolag.....	60.
Skottpenningar.....	60.
Postväsendet.....	61.
Allmänna vägarnes förbättrande.....	61.
Städerna.....	63.
1:o Stapelstaden Calmar.....	63.
Folkmängden.....	63.
Folkskolor.....	64.
Utländska fartyg.....	66.
Trädvaru-exporten till utrikes orter.....	66.
Spannmåls-exporten till utrikes orter.....	67.
Spannmåls-importen från utrikes orter.....	67.
Uppgift å ordinarie uppbörden vid Calmar	
Sjötullskammare.....	67.
Fabriker och manufakturverk.....	68.
a) 2:ne tobaks- och snus-fabriker.....	68.
b) en tändsticksfabrik.....	68.
c) en tapetfabrik.....	68.
d) en ylleväfnadsfabrik.....	68.
e) 2:ne urfabriker.....	68.
f) 2:ne färgerifabriker.....	68.
g) En ångqvarn.....	68.
Handtverkare.....	68.
Handlagde utmättningsärendens antal och belopp.....	71.
Utmättningsvis försålde fastigheter.....	71.
Calmar stads Sparbanks ställning.....	72.
Pensions- och välgörenhets-inrättningar.....	72.
1:o Calmar stifts allmänna enke- och pupillkassa..	72.
2:o Handlande borgares enke- och pupillkassa.....	72.
3:o Handverksborgarnes enke- och pupillkassa...	72.

4:o Skeppare-societetens enke- och pupillkassa....	72.
5:o Arbetsklassens enke- och pupillkassa.....	72.
6:o Borgerskapets begrafnings-kassa.....	72.
7:o Fröbergiska stiftelsen för vanvårdade barns uppföstran.....	72.
8:o Under Domkapitlets vård.....	73.
9:o Under Domkyrko-Rådets förvaltning.....	73.
10:o Under förvaltning af Magistraten.....	73.
Stadskassans inkomster.....	73.
Kassans utgifter.....	74.
Bränvinsminuterungen.....	74.
Stadens sjukvård.....	74.
I Kurhuset vårdade patienter.....	75.
2:o. Stapelstaden Westervik.....	75.
Svenska fartyg. Utländska fartyg. Summa lastade fartyg.....	77.
Trädvaruexporten till utrikes orter.....	78.
Spanmålsexporten till utrikes orter.....	78.
Fabriks- och handverksnäringar.....	79.
Stadskassans inkomster och utgifter.....	82.
Fromma stiftelser, pensionsanstalter och välgörenhetsinrättningar.....	83.
Stadens sparbank.....	84.
I Kurhuset vårdade patienter.....	84.
3:o. Uppstaden Wimmerby.....	85.
Sparbank.....	86.
4:o. Sjöstaden Borgholm.....	86.
Sparbank.....	87.

Tabellbilaga

Tabell för Landet inom Calmar Län och Öland

Tabell för Städerna inom Calmar Län för åren 1851-1855

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt hänseende inom Calmar Län, för åren 1851, 1852, 1853, 1854 och 1855.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Uti den underdåniga femårs-berättelse, som afser åren 1837—1841, finnes intagen en fullständig beskrifning öfver detta Läns Geografiska läge, form och vidd, de olika trakternes beskaffenhet i geologiskt hänseende samt Länets politiska indelning i Domsagor, Fögderier, Härad, Pastorat och Socknar. I dessa omständigheter hafva under det qvinqvennum, som är föremål för denna min underdåniga berättelse, icke inträffat några andra förändringar än sådana, som härflyta af landets fortgående uppodling, af för sådant ändamål verkställda sjösänkningar och utdikningar af kärrtrakter, äfvensom af skogarnes medtagande. Landets utseende har väl, i följd af nu antydda orsaker, mångenstädes blifvit märkbart förändradt, i det man finner åkerfälten större och mera stenfria än förr, bördiga ängar och åkrar på flera ställen, som tillförne stått under vatten, samt mången, fordom stor och tät, skog nu antingen uthuggen eller betydligt glesnad; men dessa företeelser äro dock ännu alltför partiella för att kunna anses innefatta en fullständig omskapning af Länets fysiska beskaffenhet, eller för att ens inverka märkbart och afgörande på klimatiska förhållanden, betraktade i deras allmänhet. Att undersöka hvad verkan dessa omständigheter må hafva medfört i ekonomiskt hänseende, tillhör en annan afdelning af den underdåniga berättelsen.

§ 2.

Länets invånare.

Folkmängden i Länet utgjorde år 1855:

På landet	193,559 personer,
i städerna	14,390 »

Summa 207,949 personer.

År 1850 uppgick hela Länets folkmängd till endast 193,503 personer, hvaraf synes, att folktillökningen under dessa 5 år utgjort 14,446 personer, som i det närmaste motsvarar sju och en half procent af 1850 års folkmängd.

Följande tabell visar huru folkmängden i Länet varit år 1855 emellan olika ståndsklasser fördelad; vid upprättandet af hvilken tabell iakttagits, att alla medlemmarne af ett hushåll, med inberäkning äfven af tjenstfolket, ansetts tillhöra husbondens ståndsklass.

Folkmängdens fördelning i Ståndsklasser år 1855.

Fögderier och Städer.	Ridderskapet och Adeln.	Preste-Ståndet.	Korgare-Ståndet.	Bonde-Ståndet.	Ståndspersoner. Ofärlse	Lägenhets- innehafvare.	Krigsfolk.	Arbetsklassen.	Summa.
Tjustrs	467	205	68	23,569	833	380	203	12,289	38,014
Tunaläns, Selvedes och Aspelands härad . . .	367	172	61	12,532	873	578	1,243	24,007	39,833
Norra Möre m. fl. . . .	944	253	1,353	21,338	754	699	932	16,741	43,014
Södra Möre	90	128	95	15,818	199	3,958	3,501	15,664	39,250
Ölands Norra Mot . . .	14	131	—	11,041	467	243	388	5,520	17,804
Dito Södra Mot	9	128	84	6,765	631	226	495	7,306	15,644
Calmar stad	74	59	1,746	—	540	26	16	4,724	7,185
Westervik do	20	16	616	—	141	186	—	4,059	5,038
Wimmerby do	41	19	317	—	222	240	19	683	1,551
Borgholm do	—	2	369	—	33	—	—	222	626
Summa	2,026	1,113	4,709	90,860	4,693	6,536	6,797	91,215	207,949

Den förra underdåniga berättelsen innehåller en uppgift huru Länets fasta egendom, bestående af hemman, frälseräntor, lägenheter, bergverk, fabriker och manufakturverk, qvarnar och sågar samt hus och tomter i städer och köpingar, var, med hänseende till taxeringsvärdet, år 1850 fördelad emellan olika ståndsklasser. Med denna uppgift torde förhållandet år 1855 böra jämföras. Dervid framstå följande resultat:

Af Länets fasta egendom ägde	Klassens egendoms- värde således			
	År 1850.	År 1855.	ökats med	minskats med
	Taxer.värde.	Taxer.värde.		
Ridderskapet och Adeln	3,261,798	2,857,225	—	404,573
Preste-Ståndet	209,801	66,846	—	142,955
Borgare-Ståndet	1,201,804	1,396,578	194,774	—
Bonde-Ståndet	10,263,072	10,508,974	245,902	—
Ofrälse Ståndspersoner	1,115,869	2,150,870	1,035,001	—
Boställen	634,742	814,457	179,715	—
Andre personer och innehafvare. .	241,710	656,484	414,774	—
Summa	16,928,796	18,451,454	2,070,166	547,528

Hvad härvid väcker uppmärksamhet är den stora ökningen af Länets sammanlagda fastighetsvärde med omkring en och en half million Riksdaler. Till en betydlig del torde denna skillnad hafva sin orsak i tillkomsten af nya verk och inrättningar, samt upptagandet i Taxeringslängderne af en mängd dels nya och dels efter ombyggnad till högre belopp brandförsäkrade hus och byggnader i städerna och köpingarne.

Inom ett Län af så skiljaktiga beståndsdelar, som detta, måste naturligtvis förete sig flera väsentliga olikheter i fråga om befolkningens skaplynne, bildningsgrad, sedlighet och lefnadssätt. Det är i dessa hänseenden nödigt att skilja emellan skogstrakterne och slättlandet.

Fordna förhållanden hafva gifvit anledning till det omdöme, att skogsbyggdens befolkning, om än mera rå och obildad, dock hade i sedlighet, redbarhet och enkelhet i lefnadssättet ett afgjordt företräde framför slätt- och kustlandets inbyggare. Men numera vore detta omdöme icke fullt rättvist. Ägaren af ett skogshemman afverkade förr i allmänhet icke mera skog till afsalu, än som efter dåvarande måttliga pris erfordrades till fyllande af de lefnadsbehof, hvartill hans boskapsskötsel och inskränkta jordbruk icke lemnade tillräckliga medel. Hans lif var då stilla och lugnt; han älskade att vistas i sitt hem och hade ännu icke blifvit smittad af spekulationsandan eller hemsökt af vinstbegärets oro. Nu deremot hafva de uppjagade prisen på skogseffekter föranledt en till ytterlighet drifven afverkning och skogsbon har

knappast tanka för något annat, än huru han bäst och fortast må kunna förvandla skogen till penningar. Skogsparker säljas och köpas, sågar anläggas eller ombyggas och hela den manliga befolkningen är nästan uteslutande sysselsatt med skogens fäl-lande, apterande och forslande. Dessa sysselsättningar, förenade med ständiga färder utefter de allmänna vägarne och täta besök i städer och köpingar, kunna icke annat än inverka menligt på sedligheten och det husliga lifvets trefnad. Begäret efter en hastig penningevinst har blifvit allmänt och i den mån de af detta begär alstrade sträfvanden, under inflytelsen af en gynnsam konjunktur, krönas med framgång, försvinner mer och mer lefnadssättets fordna enkelhet och tarflighet. Af den rikliga betalning, som erhålles för det till staden eller köpingen nedförda lasset, förslösas ofta en icke ringa anpart dels på krogarne och dels till inköp af hvarjehanda öfverflödsvaror, hvilka fordom högst sällan, om ens någonsin, letade sig väg till allmogens boningar, men nu ganska ofta der förekomma. Den fordna, i skogstrakterne företrädesvis hemmastadda, husfliten börjar aftaga. Spinnrocken och väfstolen få ofta hvila, under det in- och utländska fabriksväfnader användas till kläder. De många handelsbodarne på landet gifva, i förening med de täta resorna till hamnplatserne, lätta tillfällen att tillfredsställa det tilltagande begäret efter köpta njutningsmedel. Mycket förtjenas, men föga sparas för tider, då inkomsterne måhända blifva knappare. Några få år hafva varit tillräckliga att från en stilla enkelhet förflytta skogsallmogen midt i ett bullrande affärlif. Trädvaruhandlarne och deras uppköpare resa långt uppåt skogstrakterna för att sluta köp eller beting om skogseffekter, dervid de ofta öfverbjuda hvarandra samt lemna större eller mindre penningeförskott. Mången säljer mer än han kan afverka och mången, som sjelf ingen skog äger, åtager sig leveranser i beräkning på möjligheten att å sin sida köpa af andra. Sålunda alstras flerfaldiga planer och intriger jemte trassel och oreda, och man klagas, icke utan skäl, deröfver, att den gamla redbarheten och ordhålligheten synas gifva vika för vingleriets lockelser.

Äfven hos befolkningen på slättlandet har, i bredd med ökade inkomster, uppstått en allt mer och mer tilltagande vällefnad, som uppenbarar sig dels i prydliga bostäder, ofta försedda med tryckta tapeter och polerade möbler, samt dels i nyttjandet af fabrikskläde och andra dyrbara väfnader, jemte konsumtion af socker, kaffe, pounsch, vin, tobak och cigarrer med flera öfverflödsvaror. Men denna tilltagande lyx har dock i allmänhet icke varit åtföljd af någon märkbar försämring af den allmänna sedligheten. Tvertom har, åtminstone i ett fall, visat sig tecken till förbättring: fyllerilasten är nemligen nu på landsbygden mindre allmän än förr, och oftare än tillförne träffas man bland allmogen fullvuxne personer, som alldeles icke förtära bränvin eller andra spritdrycker.

De yttranden angående folkets bildning, seder och lefnadssätt, som innehållas i de från fögderierne inkomne berättelser, äro hufvudsakligen följande:

Tjusts fögderi.

Befolkningen utmärker sig i allmänhet för sedlighet, Gudsfruktan, laglydnad, lit och arbetsamhet. Gröfre brott äro sällsynta. År 1854 afrättades en mördare, men han tillhörde icke orten, utan var en kringstrykare. Derförrinnan hade i fögderiet icke verkställts någon dödsdom sedan 1829. De flesta i saköreslängderne upptagne förbrytelser äro begångna emot bränvinsförsäljnings-författningen. Lyxen är i stigande. Boningshusen byggas större och rymligare. Böndernes och drängarnes helgdagsdrägt är nästan uteslutande af kläde. Qvinnorna begagna stundom kläder af köpt tyg, men förfärdiga dem allmännast af hemmaväfdt bomullsty.

Tunaläns, Sefvedes och Aspelands häraders fögderi.

Tecken till en tilltagande sedlighet saknas. Tvertom ökas antalet af i saköreslängderne upptagne personer. De fleste förbrytelserne äro dock af ringare art. De förhoppningar man gjort sig om folkundervisningens resultat synas ej vilja gå i fullbordan. Denna undervisning har med få undantag inskränkt sig till en förberedande kurs för nattvardsläsningen. Det så kallade läseriet har på ett och annat ställe börjat visa sig. Lyx och vällefnad hafva i hög grad tilltagit. Tyg till bättre kläder väfves numera sällan hemma. Fabriksväfnadernes billiga pris och vackrare utseende gifva dem ett företräde, som förlamar hemslöjden.

Norra Möre, Stranda och Handbörds häraders fögderi.

Den egentliga allmogen förtjenar vitsord om Gudsfruktan och sedlighet. Folkskolan börjar visa sina frukter i en tilltagande bildning. Denna är mest märkbar i Stranda härad, der den så kallade Skyttianska skolan sedan två sekler tillbaka varit i verksamhet. Tjenste- och arbetsfolkets sedlighet kan ej lofordas. Isynnerhet inom Handbörds härad samt skogstrakterne af Norra Möre härad förekomma ofta fridstörande brott. Hustukten är slapp. Barn och tjenare undandra ga sig icke sällan eller trotsa föräldrars och hushönders uppsigt. Fallenhet för vällefnad och öfverflöd underlättas af de sednare årens rikliga penningetillgång. De flesta bönder bebo prydliga tvåvåningshus med stuga, två kamrar och ett kök i nedra samt två à fyra rum i öfra våningen. Hvad mat och dryck angår, lefves tarligt i hvardagslag, men vid gästabud förekomma ofta utländska dryckesvaror. Lyx i kläder tilltager och griper omkring sig. För att tillfreds-

ställa fordringarne af denna lyx, sätta sig tjenstehjonen icke sällan i skuld för mera än deras lön. De förmögnare af allmogen bruka kläde och siden till högtidsdrägter, men eljest vadmal och bomullstyg.

Södra Møre fogderi.

Sedlighet, Gudsfruktan och laglydnad äro snarare i till- än aftagande. Åtminstone har antalet af både brottmål och rättegångar vid ortens domstol betydligt minskats. Dock tordé detta förhållande böra i någon mån tillskrivas den för alla landtmannanärningar gynnsamma konjunkturen, som sprider allmän belåtenhet och öppnar ymruiga tillfällen till god arbetsförtjenst. Bildning och hysning äro i synbart tilltagande. Folkundervisningen anses vara dertill icke ringa bidragande; men denna undervisning skötes i allmänhet icke med det nit eller under den sorgfälliga uppsigt, som vore att önska. Det allmänna välfståndet har äfven här framkallat ökad lyx. Stundom mindre angelägen om ladugårdshusens utseende och rymlighet, tällas man ofta om äran att hafva stora och till det yttre prydliga boningshus. Inredningen är sällan ändamålsenlig och beqväm. I detta afseende behöfver allmogen undervisning, som borde den beredas genom någon på sakkunskap grundad och af ritningar åtföljd, populär afhandling. Möbler och husgeråd äro dyrbarare än förr. Man ser ofta bordssilfver hos allmogen. Gästabuden äro ej så långvariga, som fordom, men anrättningarne desto ståtligare.

Ölands Norra Mot.

Sedligheten har tilltagit, åtminstone i så måtto, som det numera sällan händer, att fyllerilasten öfvas hemma i husen. Om allmogen nu någon gång gör sig skyldig till dryckenskap, så är det vid besök i staden. I en och annan församling synes läseriet vilja innästla sig, dock icke under omständigheter, som väcka oro. Brottmålen förminskas och laglydnaden förmärkes vara i tilltagande, likasom allmogens slit och idoghet vid jordbrukets skötande. En mer och mer ökad inkomst har födt af sig stegrade anspråk på vällesnad. Allmogen bor bättre än förr, har i rummen tryckta tapeter och betsade möbler, nyttjar till sina drägter ofta fabrikskläde och siden samt framsätter vid gästabud stundom flera sorter vin.

Ölands Södra Mot.

Bildningen synes till följd af folkundervisningen vara i tilltagande. Hvad allmän sedlighet och Gudsfruktan angår, synes folket stå på samma punkt som under nästföregående period. Under dessa fem åren hafva inalles ett hundra per-

soner blifvit sakfällde för oloflig bränvinsminuteri. Denna brottsliga industri har dock numera nästan upphört. Lyx och vällefnad tilltaga i betydlig mån, ej blott hos den besutna allmogen, utan äfven inom tjenstehjonsklassen.

Vid forskandet efter de yttre tecken, som angifva förhållandet med den allmänna sedligheten hos en Orts befolkning, kan man icke undgå att företrädesvis fästa sig vid antalet af de, samma ort tillhörande, personer, hvilka för brott eller lagöfverträdelser varit beröfvade deras frihet. Sednaste underdåniga berättelsen utvisar, att fångantalet i härvarande länshäkte utgjort år 1848 1,279 personer,

» 1849 942 »

och » 1850 808 »

eller i medeltal för hvarje år omkring 1,010 personer.

Det uppgick år 1851 till 948 personer,

» 1852 » 868 »

» 1853 » 1,059 »

» 1854 » 826 »

och » 1855 » 611 »

som gör i medeltal endast 862 personer årligen.

Under dessa fem år hafva ifrågavarande fångar varit häktade för:

	Mord, dråp eller rån	Stöld, snatteri och inbrott	Förvalsknings- brott	Slagsmål	Mindre för- brytelser	Lösdrifveri	Summa
år 1851	21	194	3	19	473	238	948
» 1852	25	184	7	56	322	274	868
» 1853	15	193	11	104	509	227	1,059
» 1854	13	125	10	80	398	200	826
» 1855	10	104	15	59	286	137	611

Vid närmare granskning af förestående tabellariska uppgift, finnes den talrikaste numerären under rubriken »mindre förbrytelser». Största delen af de under denna rubrik upptagne fångar har utgjorts af sådana, som undergått enkelt fängelse i saknad af tillgång till ådömde vites- och ensaksböter. Af de öfrige har ett betydligt antal lidit fängelsestraff för skogsåverkningar och oloflig bränvinsförsäljning,

Berättelse öfver Calmar Län för åren 1851—1856.

hvilka bägge slag af lagbrott förekommo särdeles talrika år 1853 och icke litet bidrogo till fångantalets anseliga ökning under nämnde år. Till 1853 års tillökning i antalet af straffade bränvinsminuterare bidrog hufvudsakligast den omständighet, att då på en gång förekom till verkställighet en hel mängd, af vederbörande domstol här i staden under föregående åren meddelade, men till expedition fördröjde straffdomar i dylika mål. Åverkansbrottens tillväxt under samma år hade sin egentliga orsak i den stränga och långvariga vintern, som betydligt underlättade åverkningarne på Böda kronopark.

Bland personer, som under ifrågavarande fem år varit häktade för mord, dråp eller rån, hafva icke mindre än fyra blifvit straffade med lifvets förlust.

Förhållandet med de personers antal, hvilka under dessa fem år hållits häktade för brott emot äganderätten, har varit följande:

	Antal häktade personer för						Summa
	stöld med eller utan inbrott				snatteri med eller utan inbrott	inbrott utan tillgrepp	
	första resan	andra resan	tredje resan	fjerde resan			
år 1851	145	23	7	6	13	—	194
» 1852	136	19	8	4	16	1	184
» 1853	130	25	12	6	18	2	193
» 1854	88	15	6	2	14	—	125
» 1855	75	16	4	4	4	1	104

I detta slag af brott har således minskningen varit högst anseelig och vida större än i fråga om öfriga lagöfverträdelser. Orsaken till ett sådant glädjande förhållande, hvilket egentligen inträdt efter år 1853, är förnämligast att söka i tvänne omständigheter, nemligen dels den lätthet, som under de bägge sistförflutne årens gynnsamma konjunktur förefunnits öfverallt i Länet till erhållande af riklig arbetsförtjenst, samt dels den märkbart lyckliga inslytelsen af det sedan slutet af år 1852 här i länet tillämpade cellfängelse-systemet. I sistnämnde hänseende har jag med tillfredsställelse förnummit den skilnad, som företer sig emellan forna och nuvarande förhållanden. I de gamla länsfängelserne, der lokalen hindrade en fullständig separation, fanns ingen möjlighet att under fängelsetiden verka till fångens moraliska förbättring. För de mera förhärdade och vid frihetens förlust redan vana

brottslingarne hade fängelset i och för sig icke något afskräckande. Under en ofta glädttig och munter sammanlefnad gjorde de arresten till en plantskola för alla slags brott, i hvilkas mysterier de icke försummade att inviga de nykomne adepterna. Mången, som af ungdoms-öfverilning råkat att beträda brottets bana, utan att likväl vara i sitt hjerta förderfvad, utgick, efter någon tids vistande i gemensamhetsfängelset, derifrån såsom en redan förhärdad bof, beredd att vid första sig erbjudande tillfälle begagna de lärdomar, han inhemtat om lämpligaste utvägarne att våldföra, trotsa och kringgå de lagar, som befästa samhällsfriden och den allmänna säkerheten. Annorlunda är det nu. Innesluten inom cellens trånga väggar, är fången lemnad ensam med sitt samvete och de betraktelser, hvartill dettas, omsider vaknande röst måste föranleda honom. Till sin uppbyggelse har han tjenliga religionsböcker, hvilka han i början måhända lemnar utan uppmärksamhet, men omsider, af brist på annan sysselsättning, nästan tvingas att läsa och begrunda. Ofta besökes han af fängelsets predikant, som med både alfvar och ömhet söker visa honom å ena sidan brottets förderf, men å den andra bättringens nödvändighet och möjlighet. På detta sätt kan fängelset blifva, hvad det bör vara, en anstalt till brottslingars icke blott förvarande och bestraffande, utan jemväl förbättrande i moraliskt hänseende; och många äro redan de fall, der härvarande cellfängelse visat sig hafva medfört en så beskaffad verkan. Till ett mera fullständigt uppnående af detta önskvärda mål erfordras likväl, bland annat, företrädesvis att bättre åtgärder vidtagas för fångarnas afskiljande vid transport till och ifrån ransakningshäktena samt under vistandet derstädes. Vid sådana tillfällen återkomma gemensamhetsfängelsets olägenheter, hvarigenom ofta förqvärfvas de frön till moralisk förbättring, som i cellfängelset blifvit utsädde.

Den allmänna minskningen i fångarnes antal har sträckt sig äfven till sådane, som varit häktade för obehörigt kringstrykande eller bristande försvar.

Till allmänt arbete dömdes:

	Män.	Qvinnor.	Summa.
år 1851	29	7	36
» 1852	32	7	39
» 1853	34	6	40
» 1854	30	7	37
» 1855	31	5	36
Summa	156	32	188

Af de under sistnämnde tvänne år till allmänt arbete dömda personer voro
 år 1854 2 män och 3 kvinnor,
 samt » 1855 2 män och 4 kvinnor
 sådana försvarslöse, som icke blifvit straffade för gröfre brott, men enligt Kongl.
 Kungörelsen den 13 Juli 1853 undergått varning inför Sockennämnd eller Tillsy-
 ningsman.

Förhållandet med folkuundervisningen inom Länets år 1855 inhemtas af följande Tabell:

Fögderier.	Befintliga Folkskolor.		Examinerade Skollärare.	Antal barn, som		Beloppet för år 1855 af till Rän- teriet influten Folkskoleafgift.		
	Fasta.	Flytt- bara.		äro i skolå- dern.	bevistat skolan.	Banko.		
						R:dr	sk.	r.
Tjusts	20	33	19	6,579	2,707	3,382	6	8
Tunaläns m. fl. häraders . .	8	26	24	4,603	2,395	3,067	10	8
Norra Möre m. fl. häraders .	11	13	24	6,816	3,081	3,308	8	11
Södra Möre	10	18	20	6,259	4,482	2,806	19	—
Ölands Norra Mot	12	3	15	2,357	1,469	1,555	27	8
Ölands Södra Mot	11	7	17	2,899	2,235	1,152	10	8
Summa	72	100	119	28,973	16,369	15,271	35	7

År 1850 funnos inom Länets sex fögderier tillsammans 63 fasta och 98 flyttbara folkskolor. Således hafva under dessa fem år tillkommit tillsammans 9 af det förra och 2 af det sednare slaget.

Utom den i sista kolumnen af förestående Tabell upptagna folkskoleafgift har särskildt understöd af statsmedel till folkskolelärares aflönande beviljats åtskillige församlingar, inom hvilka folkskoleafgiften befunnits otillräcklig. Beloppet af dessa särskilda understöd utgjorde nämnde år för hela Länets Femhundra tjugo Riksdaler banko.

Från det här i staden befintliga Skollärare-Seminarium utexaminerades:

år 1851	15 elever.
» 1852	6 »
» 1853	8 »
» 1854	6 »
» 1855	6 »

Summa 36 elever.

Dock synes af den införda Tabellen, att många af Folkskolorne i Länet ännu sakna examinerade lärare.

§ 3.

Näringarne.

Jordbruket är Länets hufvudnäring. Visserligen finnas vissa trakter, der marken är så stenig och skogbeväxt, att endast smärre åkerstycken kunna uppbrutas och der befolkningen i följd deraf icke kan af jordbruket hemta mera än en ringa del af hvad som erfordras till dess uppehälle, hvilket i stället måste hufvudsakligen sökas i boskapsskötsel och försäljning af skogsprodukter; men dels äro dessa trakter både till vidd och folkmängd långt mindre betydande, än de bördigare delar af Länet, der, enligt naturens egen anvisning, jordbruket länge varit och ännu fortfar att vara det förnämsta medlet till folkets bergning, och dels börjar äfven i skogs-trakterne, i den mån skogarne uttömmas, saknaden eller otillräckligheten af andra försörjningsmedel att göra jordbrukets utvidgande till en nödvändighet.

Under de fem år, som nu äro i fråga, har Länet i allmänhet haft jemna skördar och landtmannen har fått särdeles väl betaldt för allt hvad han kunnat afyttra. Jemte spridandet af en allmänna välmåga har denna omständighet öfver allt i märkbar mån framkallat ökade bemödanden att bringa jordbruket till en högre afkastning än förut, hvilka bemödanden röjas både i mångfaldiga nyodlingar och äfven i förbättringar, hvad sättet att sköta jorden angår.

Äfven i trakter, der den fasta markens stenbundna beskaffenhet lagdt hinder i vägen för uppbrutandet af ny åker i någon väsentligare mån, har man på sednare tider med fördel uppsökt och bearbetat här och der befintliga lägenheter att, genom vattnets afledande eller uttappande, till torr och odlingsbar jord förvandla kärr, mossar, madängar och mindre sjöar. Bland sådana nya odlingsföretag, påbörjade un-

der sistförflutne fem åren, äro synnerligast att märka sjön Nonnens uttappning i förening med sänkning af sjön Åkervrist i Ukna socken af Norra Tjusts härad, hvarigenom anses komma att förvärfvas fem hundra tunnland ny, odlingsbar jord, deraf en del redan blifvit uppodlad, samt sänkning af Bergsjön i Gårdsrums socken i samma härad, derigenom ett hundra tunnland odlingsbar mark vinnas. Inom Stranda, Norra Möre och Handbörds häraders fögderi hafva under dessa år genom vattenaftappning bekommit sju hundra tjugosex tunnland ny åkerjord. De uti förra underdåniga femårs-berättelsen för detta Län omförmälda större odlingsarbeten, som afsågo uttappning af kärtrakterne Mören, Fänet och Emmabodalen, tillsammans omfattande öfver 3000 tunnland, hafva under detta qvinqvennium blifvit fullbordade och lemnat vackra resultat, särdeles hvad angår Mören, hvars hela yta af omkring 650 tunnland nu blifvit från dålig starräng förvandlad till utmärkt bördig åkerjord.

Bland tecken till förbättringar i jordbruket torde böra nämnas att allmogen, isynnerhet på slättlandet, börjar mera allmänt än tillförene frångå de från förfädren ärfda enkla och ofullkomliga åkerbruksredskap och i stället använda sådane, som äro mera ändamålsenliga för jordens uppbrukning till erforderligt djup. Fordom var det högst sällsamt, att finna denna orts allmoge i besittning af en duglig plog, en jernharf eller myllharf; jorden uppristades blott till 3 à 4 tums djup med årder eller så kallad trädstock samt utjemnades med en lätt träd-pinneharf. Nu deremot ser man ganska ofta, ej blott på herregårdarne, utan äfven på böndernes hemman, välgjorda plogar och andra bättre jordbruksredskap. Den förr öfverklagade liknöjdheten för dikning börjar mer och mer försvinna, i hvilket afseende, likasom i många andra, allmogen hemtat mycken fördel af de föredömen, som lemnas på flere större egendomar, der ett mera rationellt jordbruk blifvit infördt. Cirkulationsbruket och den dermed följaktliga odling af foderväxter synes vinna en allmännare utbredning. Man bemödar sig mer än förr, att genom fodertillgångarnes ökning förskaffa åkerjorden rikligare gödningsämnen, och man finner icke sällan lyckade försök gjorda, äfven af allmogen, att bereda artificiell gödning. Nyodlingar på fast mark verkställas mera fullständigt än förr i så måtto, att stenen, så vidt möjligt är, uppbygges och bortspränges samt upplägges, icke såsom tillförne, i rör på åkern, utan i hägnadsmurar deromkring.

Landtbruksskolan på Bo, nära Calmar, fortfar att skötas med nit, under en utmärkt skicklig Föreståndare. Det dermed förenade jordbruk anses såsom ett mönster i orten och de utexaminerade lärlingarne eftersökas såsom gårdsrättare.

Länets Hushållnings-Sällskap har under detta qvinqvennium undergått den förändring, att det fördelat sig i särskilda Fögderi-Sektioner med hvar sitt Afdelnings-Utskott, alla dock lydande under Sällskapets gemensamma Förvaltningsutskott. Häri-

genom har åsyftats, att bereda Sällskapets Styrelse en närmare kännedom af de till dess verksamhet hörande förhållanden inom alla delar af Länets, äfvensom att sätta Sällskapets spridda medlemmar i tillfälle att fögderivis sammanträda och öfverlägga om medlen till jordbrukets och öfriga näringars förkofran.

För att elter befintliga uppgifter kunna jemföra förhållandet af utsäde och skörd under nu ifrågavarande fem år med det, som varit uppgifvet för åren 1848—50, har jag låtit upprätta följande:

T A B E L L.

Sädesslag.	Medelförhållande under ett år.				Af skörden be- löper sig på hvarje person.			
	Utsäde Tunnor.		Skördade tunnor efter afdrag för utsädet.		1848—50		1851—55	
	1848—50.	1851—55.	1848—50.	1851—55.	T:r	kpr	T:r	kpr
Hvete	2,289	2,790	11,583	15,006	—	2	—	2
Råg	46,317	49,682	224,373	263,762	1	5	1	9
Korn	31,116	32,624	130,214	155,023	—	21	—	24
Blandsäd och Hafre	11,328	15,652	42,899	84,270	—	7	—	13
Ärter	1,807	2,331	7,537	11,710	—	1	—	2
Summa Säd	92,587	103,079	416,606	529,771	2	4	2	18
Potates	58,411	77,118	258,675	375,023	1	11	1	26

De medlersta åren i de två tidskiften, som denna jemförelsetabell upptager; äro 1849 och 1853. Under de deremellan förflutna fyra åren skulle, om uppgifterne voro riktiga, utsädet i Länets hafva stigit hvad säd angår med 11 och beträffande potates med 32 procent, samt skörden hafva ökat sig i förra hänseendet med 27 och i det sednare med 45 procent, hvilka progressioner antyda på jordbrukets uppdrifning i en högst förvånande grad; men ehuru det måste med tillfredsställelse medgifvas, att denna viktiga näring under sednare åren gjort vackra framsteg, både genom nya uppodlingar och genom fortgående spridning af bättre brukningsmetoder, är det likväl icke gerna möjligt, att dessa förbättringar i Länets jordbruk varit så omfattande och genomgripande, att de kunnat på endast fyra års tid åstadkomm

ofvanberörde högst betydliga tillökning i utsådda och skördade kvantiteter af säd och potates. Snarare måste antagas, att uppgifterne icke äro fullt tillförlitliga. Allmogon förer sällan noggranna anteckningar öfver skörd och utsäde samt är i allt fall med få undantag obenägen att härom lemna Statens tjenstemän riktiga upplysningar. Beräkningarne måste derföre i allmänhet grundas på lösa antaganden, som mera eller mindre aflägsna sig från verkliga förhållandet. I föregående underdåniga semårsberättelse för detta Län äro giltige skäl framställda för den förmodan, att Länets jordbruk lemnat en vida högre produktion, än hvad då meddelade uppgifter antyda. På samma grund torde kunna antagas, att uppgifterne i detta hänseende för nu ifrågasvarande tidrymd mera närma sig det rätta.

Fördelar man på Länets 3,365 hemman de nu för utsäde och skörd beräknade kvantiteter, så visar det sig att på hvarje helt hemman i medeltal blifvit

	u t s å d t		s k ö r d a t s	
Hvete	—	T:r 26½ k:pr	4	T:r 15 k:pr.
Råg	14	„ 24½ „	78	„ — „
Korn	9	„ 22 „	46	„ 2 „
Hafre och Blandsäd	4	„ 21 „	25	„ — „
Ärter	—	„ 22 „	3	„ 15 „
Summa Säd	30	T:r 20 k:pr	187	T:r — k:pr.
Potates	22	„ 10 „	111	„ 16 „

Vill man på de nu uppgifne kvantiteterna grunda en ungefärlig beräkning af åkerjordens arealvidd, så framstå följande resultat:

Utsädets		Erforderlig vidd för en tunna utsäde.	Gör i Tunmland.
Beskaffenhet.	Belopp i Tunnor.	Tunmland.	
Hvete	2,790	1½	3,720
Råg	49,682	1½	55,892
Korn	32,624	1	32,624
Blandsäd och Hafre	15,652	¾	11,739
Ärter	2,331	1	2,331
Potates	77,118	½	12,853

Summa 119,159

eller i jemnt tal 120,000 Tunmland;
hvertill torde böra läggas:

1:o trädesjord, utgörande till det minsta lika med den arealvidd, som årligen bär hvete och råg, eller omkring . . .	60,000	»
2:o åkerjord, som begagnas till klöfver, timotej, grönvicker, rofvor eller andre foderväxter, utan att samma höst besås med hvete eller råg, och hvilken jord efter lindrigaste beräkning torde utgöra	20,000	»

Således tillsammans 200,000 Tunmland
uppodlad jord, motsvarande efter medelberäkning 59 à 60 Tunmland på hvarje fullt förmedladt hemman, hvilken ungefärliga åkervidd per hemman också torde vara den, som inom detta Län i verkligheten vanligast förekommer.

Vid undersökandet i hvad mån den nu beräknade produktionen af spanmål och potates kan anses lemna årligt öfverskott till afsalu, torde man kunna, med hänsigt dertill att äfven städernas jord lemna icke obetydlig afkastning, anse konsumtionen af landets skörd vara inskränkt till en befolkning af endast 200,000 människor, af hvilka efter medelberäkning hvar och en till sin föda årligen förbrukar:

Hvete $\frac{3}{4}$:dels tunna eller tillsammans	6,250	Tunnor.
Råg $1\frac{1}{2}$:dels d:o d:o	233,333	»
Korn $\frac{1}{2}$ d:o d:o	100,000	»
Ärter $\frac{1}{2}$:dels d:o d:o	6,250	»

Summa säd 345,833 Tunnor,

och Potates 1 Tunna eller tillsammans 200,000 Tunnor.

Antager man vidare, att till kreaturens utfodring användes årligen omkring halfva hafre- och blandsädsskörden eller 44,270 Tunnor samt af potatesskörden 75,023 Tunnor, så skulle Länet utöfver egen konsumtion hafva att allåta:

Hvete	8,756	Tunnor . . . värde à 16 R:dr: B:ko R:dr	140,186.
Råg	30,429	» » à 12 R:dr: » »	365,148.
Korn	55,023	» » à 9 R:dr: » »	495,207.
Hafre och Blandsäd	40,000	» » à 6 R:dr: » »	240,000.
Ärter	5,460	» » à 12 R:dr: » »	65,520.

Summa 139,668 Tunnor säd.

Potates 100,000 Tunnor » à 2 R:dr: » » 200,000.

Summa försäljningsvärde B:ko R:dr 1,506,061.

Sådant, ungefärligen, skulle förhållandet måhända hafva varit under de sednast förflytne fem åren, om icke brävninsbränningen hade medtagit en så stor del af landets öfverskott utaf spanmål och potates. Med undaatag af de sednaste 2:ne åren, då denna rörelse var betydligt inskränkt, kan antagas, att dertill användts minst hälften af den säd och nästan all den potates, som varit öfrigt efter fyllandet af landets verkliga behof. Men om brävninsproduktionen kunde alldeles försvinna eller nedbringas till en obetydlighet, så synes det uppenbart, att detta Län, under fortsatt utveckling af dess framåtskridande jordbruk, skulle inom en icke aflägsen framtid kunna efter medelmåttig skörd årligen till andra orter afsätta minst 150,000 Tunnor spanmål och 100,000 Tunnor potates. Easamt från Öland, som utgör endast 12 kvadratmil, halva under sednare åren årligen försållts 70 å 80,000 Tunnor säd, och det ehuru ön för eget behof förbrukar betydliga sädeskvantiteter dels till bröd åt en befolkning af 33,500 människor och dels till hjälp vid utfodring af kreaturen, hvilka i saknad af höfoder lefva hufvudsakligen af halm och säd, så länge de ej gå på bete.

För bedömandet i öfrigt af spanmåls-exportens verkliga belopp saknas erforderlige materialier. Vål har jag vunnit den upplysning, att från Länet afskeppats till utrikes orter:

	Tunnor				Summa Tunnor
	Hvete	Råg	Korn	Hafre	
år 1851	—	10	—	—	10
» 1852	—	—	15	—	15
» 1853	—	2,040	1,435	—	3,475
» 1854	1,400	18,739	4,459	274	24,872
» 1855	340	40,694	10,289	1,528	52,851
Summa	1,740	61,483	16,198	1,802	81,223
hvarifrån bör afdragas en under alla fem åren sammanräknad import af	186	1,303	799	24	2,312
Så att öfverskottet utgör	1,554	60,180	15,399	1,778	78,911

men deremot har det icke kunnat utrönas till hvad belopp spanmål från detta Län afyttrats till andra inrikes orter, dels sjövägen från landthamnarne och dels landvägen till angränsande Län. Ej heller är det tillförlitligt, att all den ofvanupptagne till utlandet exporterade säd varit skördad inom detta Län, hvilket, hvad de två sednare årens skeppning angår, så mycket mindre varit händelsen, som känt är, att under nämnde år icke obetydliga partier råg blifvit till Calmar Läns städer och köpingar nedförde från Östra delen af Jönköpings Län, en landsort, som tillförne vanligen måst härifrån köpa en del af sitt sädesbehof. Med full säkerhet kan dock antagas, att detta Län under hvardera af de nästförflutne två åren afyttrat till andra in- och utländska orter minst 100,000 tunnor spanmål årligen och det till ganska höga försäljningspris, hvilket förhållande väsendtligen bidragit till den öfver allt märkbara förkofringen i jordbrukarens ekonomiska ställning och äfven föranledt, att jordegendomarnes saluvärde under några få år ökats med omkring 50 procent.

Under ifrågavarande fem år har markegångsvärdet å de allmännast förekommande sädesorter varit inom Länets fasta land följande:

År	Hvete pr Tunna.			Råg pr Tunna.			Korn pr Tunna.			Afradssäd, ½ råg och ½ korn, pr Tunna.			Hafre pr Tunna.		
	Rdr	sk.	rst.	Rdr	sk.	rst.	Rdr	sk.	rst.	Rdr	sk.	rst.	Rdr	sk.	rst.
1851	11	32	—	10	—	—	8	—	—	9	—	—	4	—	—
1852	11	16	—	9	8	—	8	16	—	8	36	—	4	—	—
1853	16	32	—	11	16	—	9	—	—	10	8	—	4	40	—
1854	13	—	—	10	—	—	7	16	—	8	32	—	4	24	—
1855	20	16	—	13	40	—	10	—	—	11	44	—	6	—	—
Summa	73	—	—	54	16	—	42	32	—	48	24	—	23	16	—
eller i medeltal för hvarje år	14	28	10	10	41	7	8	25	7	9	33	7	4	32	—

Dessa markegångspris, som blifvit bestämda i början af November, då sädesprisen vanligen ännu icke nått sin högsta höjd, hafva i allmänhet varit lägre, än de pris, som spanmålen värtiden betingat å de större saluplatserne.

På Öland har nu, såsom alltid tillförne, markegången å råg och hafre varit något lägre än på fasta landet. Hvad Öländska kornet angår, så är det fullt ut

lika godt som det Småländska. Ölandsrågen deremot är med få undantag både lättare än Smålandsrågen och äfven blandad med en art lök, som gör den mindre begärlig till skeppning och föranleder, att denna vara vid handel vanligen står 10 procent lägre i pris än den bättre råg, som skördas på fasta landet. Likaså är Ölandsråfen mindre vigtig och värderad än den Småländska.

År 1855 funnos inom Länet följande antal sockne-spanmålsmagaziner:

Fögderier.	Antal Magaziner.	Fond af diverse spanmål.
		Tunnor.
Tjusts	15	2,447
Tunaläns med flera häraders	9	1,295
Norra Möre m. fl. d:o	13	1,870
Södra Möre	12	2,981
Ölands Norra Mots	7	922
Summa	56	9,515

Inom Ölands Södra Mot finnes icke något sockenmagazin. År 1850 hade Länet 59 magaziner med en spanmålsfond af 9,719 Tunnor säd. Magazinernas antal har således minskats med tre stycken och fonden med 204 Tunnor. Dessa inrättningar fortfara att vara beräknade mera på den räntevinst, som genom sädens utlåning kan erhållas, än på beredandet af undsättning vid tillfällen af spanmålsbrist. De äro i sjelfva verket ej annat än spanmålsdiskonter, som under värtiden utlåna säd mot förbindelse för låntagaren att mot slutet af året återbetala säden med tillägg af 2, 3 eller 4 kappars ränta å hvarje tunna. Denna icke obetydliga räntevinst användes vanligen till socknens kommunala utgifter och man besittar sig derföre i allmänhet om utlåning hvarje år af magazinets hela fond, utan att tänka på möjligheten att nästa skörd blifver otillräcklig. Låntagare saknas sällan; ty både bland den besutne allmogon och synnerligast bland torpare och inhysesghjon finnas alltid personer, som med begärlighet omsatta tillfället, att få en ögonblicklig förlägenhet afhjelpat genom anticipation på en oviss framtid. Under vanliga förhållanden äro icke heller betalningsvilkoren hårda, ty dels sker utlåningen i vinterlegad och torr säd, hvaremot återbetalningen äger rum under en årstid, då spanmålen ännu ej hunnit att fullkom-

ligt hoptorka, och dels händer oftast, att sädesprisen, höga om våren, falla mera eller mindre efter fulländad skörd; hvarföre också mången lånar ur magasinet icke för att sjelf förbruka spanmålen, utan för att genom densammes försäljning åtkomma penningar för någon tid, under beräkning att till hösten kunna uppköpa annan säd för ringare pris, men stundom händer dock, att en missgynnande skörd uppjagar spanmålsprisen redan på hösten, då återbetalningen skall ske, i hvilket fall lånens indrifning är förenad med mycken svårighet och ofta erfordrar lagsökning. Under sådana förhållanden eller då missväxt och spanmålsbrist inträffat, visar det sig mest uppenbart att magazins-anstalterne, såsom de nu äro inrättade, icke uppfylla sitt ursprungliga ändamål, att vara en hjälp i nöden. De hafva utlånat sina förråd redan på våren, då förhoppningarne på årets skörd ännu voro lofvande, och de stå tomma vid den tid, då missväxten är gifven och behofvet påkallar undsättning. Visserligen fyllas de åter under vintern, för att påföljande vår ånyo börja sina utlåningar; men hvad då utlånas är icke besparingar från den goda tiden, utan insamlingar från en redan förut otillräcklig skörd, hvars tillgångar ingalunda ökas derigenom, att en del deraf någon tid förvarats å magasinet.

Skiftesverket i Länet fortgår i allmänhet med drift och ordning. De af Länets Landtmätare, som gjort sig kände för skicklighet och flit, sakna icke sysselsättning och anlitas stundom i den mån, att de måste afsäga sig en och annan förrättning. Allmogen inser mer och mer fördelarne af laga skiften och omöjligheten att kunna ändamålsenligt sköta jorden, så länge ägorne äro sammanblandade. De större byarne, synnerligast på slättlandet, äro derföre nu nästan allmänt sprängde genom skiften och deraf föranledda utflyttningar. De härmed förenade kostnader hafva varit betydliga; men sedan några år förflutit och första uppoffringarne hunnit glömmas eller genom bättre skördar återgäldas, hörer man sällan någon klagan öfver de olägenheter, som skiftet under sjelfva pågåendet oftast medför. Man förlikar sig snart med sitt nya läge och bellitar sig om att göra det så vinstgifvande som möjligt. Härigenom, och då skiftesläggningen ofta gör det nödvändigt, att lemna ouppodlad men odlingsbar mark i utbyte mot gammal åker, framkallas många odlingsföretag, hvilka eljest måhända ännu i långa tider ej skulle blifva påtänkta eller utförda. Skiftena bidraga således i sin mån till landets uppodling, på samma gång som de, genom lotternas afskiljande, göra jordbrukaren mera oberoende af sina grannar och genom bostädernas spridning gifva bygden ett trefligare utseende, än förut.

Resultaterne af sistförflutne fem årens skiftesförrättningar äro följande:

	Antal afslutade laga skiften.	Skifteslagens sammanräknade		Delägare, som	
		Förmed- lade hem- mantal.	Ägorymd i tunn- land.	fått qvar- bo.	utflyttat till ny boplan.
år 1851	57	49½	29,123	160	89
» 1852	55	81½	35,664	215	120
» 1853	51	73½	41,256	218	91
» 1854	52	43	25,714	130	79
» 1855	54	50	28,434	257	58
Summa	269	297½	160,191	980	437

Af allmänna medel hafva under samma år lemnats understöd till åboer, som i följd af laga skifte utflyttat, till följande belopp, nemligen:

år 1851	Banko R:dr	2,488:	25. —
» 1852	»	4,948:	29. 4.
» 1853	»	3,598:	43. 9.
» 1854	»	5,418:	30. 1.
» 1855	»	4,968:	40. 6.

eller tillsammans Banko R:dr 21,423: 24. 8.

Bränvinsbränningen har, under den tidrymd, som utgör föremål för denna min underdåniga berättelse, undergått en väsendtlig förändring. Denna näring har nemligen, i följd af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Förordning den 18 Januari 1855, upphört att vara, hvad den fordom var, ett nästan allmänt bihang till jordbruket, hvilket ansågs derförutan knappast kunna äga bestånd. Förra årets erfarenhet har på ett särdeles tillfredsställande sätt ådagalagt, att jordbrukets framgång är af bränvinsfabrikationen alldeles oberoende. Det måste likväl medgifvas, att den genom nyssnämnde nådiga författning anbefallda, genomgripande reform i bränvinsindustrien trädde i verkställighet under en för densammans utförande gynnsam konjunktur, då landtmannen fann en lätt och förmånlig afsättning för allt hvad jorden afkastade, utan att behöfva anlita den gamla utvägen att förvandla sina jordbruksalster i bränvin. Denna reform var också på ett välgörande sätt förberedd genom de redan år 1854 vidtagne betydliga inskränkningarne i bränningstiden, som hade till följd, att det årets

tillverkning, åtminstone här i Länet, icke uppgick till mera än en tredjedel af den förut vanliga qvantiteten och endast obetydligt öfversteg 1855 års tillverkningsbelopp. Isen har nu blifvit bruten, de gamla fördomarne gradvis häfne och en allmännare öfvertygelse vunnit derom, att bränvinsbränningen, obestriddigen ur moralisk synpunkt skadlig, icke heller är i ekonomiskt hänseende nyttig för landet. Det blifver mer och mer klart, att denna industri hade gifvit vårt jordbruk en skel riktning. Den hade, det är sant, verksamt bidragit till landets uppodling; men sådant hade skett på bekostnad af de naturliga medlen till ladugårdens underhåll och följaktligen äfven med minskning af utvägarne att vidmakthålla åkerjordens produktionskraft. Man hade förbisett den af naturen sjelf anordnade vaxelverkan emellan jordbruket och boskaps-skötseln, som gör dessa begge modernäringar i den mån af hvarandra beroende, att den sednares framgång är ett oestergilligt vilkor för den förras varaktiga förkofran, hvilken sedan åter å sin sida verkar till den andras vidare uppkomst. Bränvinstillverkningens affall, dranken, gaf såsom utfodringmedel icke full ersättning för det strå- eller rotfoder, som från de stora potatesfälten bort komma ladugården tillgodo och på den vägen till gödningsämnen förvandlas. Följden af allt detta hade blifvit, här som annorstädes i riket, att ladugårdsskötseln låg i förfall under det man prisade jordbrukets skenbart stora framsteg. Man aflägsnade sig allt längre och längre från de tider, då Sverige var i stånd att till utlandet afyttra icke blott säd, utan äfven betydliga kvantiteter viktualier, och man hade i stället kommit derhän, att boskaps-skötselns alster, såsom smör, ost, talg, kött, fläsk, hudar m. m., långt ifrån att utgöra allmänna exportartiklar, tvärtom årligen importerades i en myckenhet och till ett värde, som ansenligt nedtyngde rikets handelsväg. Öfvergången till ett bättre tillstånd har nu lyckligtvis inträdt. Den omtänksamme jordbrukaren sinner i sin ladugård det fält, der han kan och bör hemta ersättning för bränvinsbränningens tvätydiga vinst. I denna riktning ligger för honom otvifvelaktigt en vacker och lockande framtid, för hvilken det är väl värdt att arbeta. Ladugårdens alster äro mindre än jordbrukets underkastade de prisförändringar, som konjunkturen framkallar. På tre à fyra månader mognar säden och denna korta tid är således tillräcklig att från en föregående brist skapa ett allmänt öfverflöd och, i följd deraf, bringa varan i vanpris; men lika många år erfordrar boskapen, för att mogna till förmåga att lemna påräknad afkastning. Kreaturs-stammarne kunna icke i hast förökas. Deras småningom skeende förkofran motsvaras af en stigande konsumtion och väl har man många exempel på stora förråder af säd, som, osäljbara i följd af saknad efterfrågan, måste gömmas från det ena året till det andra, men aldrig hör man talas om svårigheten att afyttra ladugårdsprodukter till sådana pris, som gifva producenten en skäligen behållning.

Förhållandet med bränvinsbränningen under åren 1851—54 inhemtas af följande tabell:

	Brännerier drifne med				Sammanräknad skatt. Banko			Produktion, beräknad efter grunderne i 28 § af 1845 års Kongl. Förordn.
	eld		ånga					
	antal pannor	sammanräknad rymd, kannor	antal pannor	rymd, kannor	R:dr	sk.	r.	Kannor.
år 1851	2,342	46,506	17	318	18,451	24	2	1,171,000
» 1852	2,454	43,756	20	266	15,589	40	—	1,211,000
» 1853	2,285	43,681	18	223	15,963	38	1	1,085,000
» 1854	2,005	36,049	14	205	4,569	27	3	314,000

Den i sista kolumnen af denna tabell upptagna tillverkning, beräknad efter de i 1845 års nådiga förordning antagne grunder för beskattningen, är uppenbarligen lägre, än den verkliga produktionen. Utan fara för öfverdrift kan Länets årliga bränvinstillverkning under de tre åren 1851—53 skattas till två millioner kannor i medeltal, hvaraf, då skatten för samma år utgjort per medium 18,000 R:dr, skulle följa, att hvarje kanna bränvin icke kostat i tillverkningskost mera än omkring 5 rst. Banko, eller ungefär $\frac{1}{4}$:del af hvad den nu utgör.

År 1855 idkades bränvinsbränning inom detta Län
 uti 13 ångbrännerier med en sammanräknad tillverkning af 255,823½ kannor,
 uti 222 mindre brännerier d:o d:o d:o 130,197½ d:o.

Summa tillverkning 386,021½ kannor,

som inbringade i skatt 128,673 R:dr 40 sk. Banko.

Att tillverkningen likväl i verkligheten var större än hvad här är uppgifvet, kan slutas af det kända förhållande, att de mindre bränneriernas icke kontrollerade produktion vanligen med 50 à 100 procent öfverstiger den i författningen beräknade afverkningsförmåga.

Enligt de till Statskontoret efter hvarje års skörd insända berättelser om årsväxten i Länet har densamma under nedannämde år utfallit på följande sätt:

	Hvete.	Råg.	Korn och Vårsäd.	Potates.
1851	6:te kornet.	6:te kornet.	5:te à 6:te kornet.	6:te kornet.
1852	6:te „	6:te „	3:dje kornet.	6:te „
1853	4:de „	5:te „	5:te „	8:de „
1854	7:de „	6:te „	6:te „	6:te „
1855	6:te „	6:te „	5:te „	7:de „

Nämnde berättelser kunna, i ett Län af så stor utsträckning och af så olika beståndsdelar som detta, hvarken vara alltid grundade på Länsstyrelsens egna iakttagelser, eller fullt tillämpliga för alla delar af Länet. I förra hänseendet förekommer, att berättelserna som afgifvas vid en årtid, då endast obetydligt af grödan blifvit aftröskad och ännu mindre deraf hunnit torgföras, måste hufvudsakligen rättas efter de från socknarne och fögderierne inkomne uppgifter, som åter leda sitt ursprung från yttranden af jordbrukare, i hvilkas interesse det torde ligga, att låta skörden synas mindre ymnig än den i verkligheten varit, och hvad angår ett och samma total-omdömes tillämplighet på hela Länet, så är det naturligt, att väsendtliga afvikelser måste härflyta af de många olikheter, som i afseende på klimat, jordmån och öfriga naturförhållanden förete sig emellan särskilda trakter af Länet. Det är också ett af erfarenheten bekräftadt rön, att tillfälligheten af en klen skörd i någon viss trakt oftast utöfvar å allmänna meningen om skörden i det hela ett större inflytande, än som åstadkommes af ymnig gröda inom orten för öfrigt, eller att den partiella bristen omtalas vida mera, än öfverflödet eller tillräckligheten i det hela. I följd af dessa omständigheter och med fästadt afseende på de ansevärdiga kvantiteter spanmål och potates, som dels blifvit förvandlade till brännvin och dels afyttrats till andra orter inom och utom riket, tror jag mig kunna antaga, att Länets skörd, betraktad i sin helhet, icke under något af ifrågavarande fem år utfallit missgynnande, utan i allmänhet varit, om än icke god, åtminstone fullt medelmåttig. Detta omdöme torde icke böra jäfvas af de under hela denna tid, synnerligast de två sednare åren rådande höga sädespris, hvilkas uppjagande haft sin egentliga orsak uti spanmålets dyrhet på den utländska marknaden. Det lyckliga förhållande har jemväl ägt rum, att Länet icke under dessa fem år behöft någon allmännare undsättning från Statens sida. Endast två socknar hafva deraf varit i behof, nemligen Söderåkra år 1853 och Thorsås 1854. Begge dessa socknar, belägne utmed Blekingeska gränsen, hafva i förhållande till deras betydliga folkmängd så ringa åkerjord, att de äfven i goda år måste köpa säd, och de äro äfven bebodda af ett mer än vanligt stort antal sådana personer, som sakna annat näringsmedel än deras arbets-

kraft. Hvardera socknen erhöll undsättning af Två Tusen Riksdaler Banko såsom lån, och dessa lån voro vid 1855 års slut återbetalda med undantag af ena hälften utaf det, som Thorsås socknen erhölet. Åboerne i Sigislaryds by af Madesjö socken, hvilkas gröda blifvit år 1852 förstörd af hagel, erhöillo likaledes ett undsättningslån å Sex Hundra Riksdaler Banko, som i stadgad tid återbetalades.

Priset på körslor och dagsverken är, vid bedömandet af jordbrukets tillstånd, en icke likgiltig omständighet, ty då jordbruket är den näring, som mest af alla sysselsätter dragare och arbetare, så måste nämnde pris i väsentlig mån betingas af den större eller mindre ifver och ansträngning, hvarmed jordbruket bedrifves. På följande sätt har markgångsvärdet å den råa arbetskraften stigit:

	Ett öke-		Ett mans-	
	dagsverke.		dagsverke.	
1851	1 R:dr	8 sk. B:ko	24 sk.	B:ko
1852	1	„ 8 „ „	24	„ „
1853	1	„ 8 „ „	24	„ „
1854	1	„ 12 „ „	24	„ „
1855	1	„ 20 „ „	32	„ „

Dessa pris motsvara dock icke de verkliga gångbara. Under de sedwre åren har åtminstone sommartiden ett ökedagsverke i allmänhet icke kunnat erhållas för mindre än 1 R:dr 32 sk. å 2 R:dr eller ett fullgodt mansdagsverke i skördetiden billigare, än 40 sk. Banko.

Ungefär samma stegring har visat sig i de vanliga tjenstehjonslönerne. Dagspenningen för en duglig timmerman eller murare har från 32 sk., som den förut i allmänhet utgjorde, uppgått till 1 R:dr Banko och deröfver. Denna ansenliga förhöjning af alla slags arbetslöner har också varit ett nödvändigt vilkor för arbetsfolkets förmåga att kunna berga sig under tider, då både säd och sofwelvaror fördyrats med 50 ända till 100 procent.

I sammanhang med frågan om jordbruket torde någon uppmärksamhet böra lemnas åt en af dess utgreningar, trädgårdsskötseln. På högst få ställen, utom i städernas närmaste gränsskap, har denna handtering antagit arten af näring eller egentligt försörjningsmedel. På de flesta herregårdar använder man visserligen till trädgård ett eller stundom ett par tunnland jord, men produktionen inskränker sig, med få undantag, till hushållets eget behof af jord-, rot- och trädfrukter, utan att afse någon försäljning deraf till andra. Äfven vid allmogens bostäder är ofta inhägnad en mindre jordtäppa, som, utan att kunna kallas trädgård, bär det anspråkslösa namnet kälgård, och beväxt med några bärbuskar samt ett eller annat frukt-

träd, begagnas till odling af rot- och hvitkål, sommar-potates, morötter och några andra allmänne trädgårdsväxter. Men dessa anläggningar äro både inskränkta till omfånget och i allmänhet mycket vauvårdade, hvartill orsaken får sökas uti en, med brist på håg för trädgårdshandtering, förenad allmän okunnighet i detta yrke. Vål finnes uti 4 § af 1842 års nådiga Stadga om folkundervisningen intagen en föreskrift, som afser att i folkskolorna bereda undervisning äfven i trädplantering och trädgårdsskötsel; men då denna föreskrift ej är ovilkorlig, har den nästan ingenstädes blifvit iakttagen. Allmogen är märkvärdigt liknöjd för den både prydnad och nytta, som plantering af fruktträd kan bereda. Ofta ser man på böndernes hemman stora och ståtliga boningshus, men det är sällsynt att finna dessa omgifne af planterade träd. I detta afseende står den besutne allmogen nästan efter innehafvarne af mindre jordlägenheter och backstugusittarne, hvilkas låga kojor icke så sällan prydas af fruktträdsplanteringar. Orsaken till allmogens liknöjdhet för trädplanteringar är ej lätt att angifva. Den torde ligga till en del i svårigheten att erhålla dugliga träd till utsättning och till en del äfven i obenägenheten att vidkännas besvär och kostnad, för att bereda en skörd, som först efter flera års förlopp hinne att mogna. Bland de få bättre trädgårdar i Länet uppgifvas de, som finnas på Em hos Barou Ulfsparre och på Fliseryd hos Ryttmästaren Nordenankar. På dessa ställen äro anlagde större trädskolor, hvarifrån unga fruktträd till betydligt antal årligen försäljas. Det vore särdeles nyttigt, om sådana trädskolor blefve mera allmänt anlagda, så att inom alla trakter af Länet yppades en nu ofta saknad utväg att för billigt pris och utan långväga hemtning få köpa träd, passande till utplantering.

Boskapsskötseln. Uti nästföregående afdelning, eller den om jordbruket, har jag, af ämnenas nära gemenskap, blifvit föranledd att orda äfven något om boskapskötseln. Att denna näring ännu står inom detta Län på en allt för låg ståndpunkt är en beklaglig sanning, ehuru det måste medgifvas, att glädjande tecken till förbättring börja visa sig.

Under det landthushållningen länge fortgått i ensidig riktning, med hufvudsaklig, om ej uteslutande beräkning på ökad produktion af säd och potates, har man lemnat å sido ladugårdens nödvändiga behof af foder och sommarbete. Den bördigaste ången och den jernaste betesmarken erbjödo de lättaste odlingstillfällen och dessa blefvo ock företrädesvis begagnade. Motsvarande insäningar blefvo sällan verkställde, och kreaturen måste derföre nöja sig med mindre och sämre hö samt magerare bete, än förut. I flera hänseenden har detta missförhållande verkat menligt på Länets ladugårdsskötsel. Kreaturen hafva försämrats och afkastningen blifvit ringare.

Allvarliga bemödanen förete sig dock till införande af ett bättre system. På de fleste större egendomar har man på de sedanåren sökt att ställa cirkulations-

bruket af den odlade jorden på ett sådant sätt, som kan bereda en rikare fodertillgång. Exemplet verkar välgörande och vinner småningom efterföljd äfven hos allmogen. Insåning med klöfver och timotej blifver mer och mer allmän, hvilket till en del kan slutas deraf, att härvarande köpmän årligen sälja ökade kvantiteter af utländskt klöfverfrö. Någon del af trädan insås icke sällan med hvitklöfver, för afbetning. Rofvor och kålrötter börja att finna ett allmännare begagnande till utfodring. Ängsvattning genom öfversilning har på åtskilliga ställen blifvit företagen eller är under förberedning. Bland sådana företag i större skala nämnas de, som blifvit utförde på egendomarne Forssby och Ed i Norra Tjusträ samt på Köhlby i Södra Møre härad. Man bellitar sig också mångenstädes om kreatursracens förbättrande genom anskaffande af goda afvelsdjur. Äfvenledes har man börjat egna mera omsorg åt kreaturernas skötsel och fodring. Större mejerier saknas väl ännu, men ett sådant är under anläggning vid *Bo landtbruksskola*.

På de bemödanden, som sålunda i detta hänseende visa sig, grundar jag den förhoppning, att ladugårdsskötseln, denna viktiga del af landthushållningen, skall inom en icke allt för långt aflägsen framtid resa sig ur sitt hittills varande förfall och gifva resultat, fullt motsvarande de rika medel, som naturen här i orten lemnat till denna närings utvecklig och förkofran.

Enligt de från fögderierne inkomne uppgifter skall antalet af underhållne kreatur hafva varit följande:

	Under åren 1848—50	Under åren 1851—55
Hästar	21,543	18,889.
Oxar	27,733.	33,631.
Kor	87,924.	65,671.
Ungboskap	31,086.	26,664.
Får	90,907.	106,102.
Svin	33,540.	36,598.
Getter	575.	529.

Af dessa uppgifter vill det synas, som skulle en betydlig minskning hafva uppkommit i antalet hästar och ungboskap, men en ännu större ökning hafva ägt rum i afseende på antalet af oxar, kor, får och svin. Skiljaktigheterna äro för stora för en så kort tidrymd och kunna svårigen förklaras med annat än uppgifternes oriktighet.

Om emedlertid på uppgifterne för åren 1851—55 grundas en jemn fördelning emellan Länets 3,365 hemman, så befinnes, att af de underhållna kreaturen skulle på hvarje fullt hemman ungefärligen belöpa omkring:

6 Hästar,
 10 Oxar,
 19 à 20 Kor,
 8 Ungnöt,
 31 à 32 Får,
 och 11 Svin,

hvilken beräkning synes vara snarare för hög, än för låg.

Länets produktion af ladugårdsalster har hittills, betraktad i sin helhet, knappast fyllt det egna behovet och åtminstone lemnat föga öfrigt till afsalu åt andra orter. Det är väl sannt, att icke så obetydliga kvantiteter ull samt äfven smör och ost årligen från Länets stapelstäder, köpingar och landthamnar afsändas till Norrköping och Stockholm, men om från sammanräknade värdet af denna skeppning afdrages det belopp, som här i Länet årligen utbetalas för viktualier, tillförda från Kronobergs och Jönköpings Län, så skall troligen föga eller ingen behållning kvarstå.

Markegångsvärdet å ladugårdsprodukter har, beräknadt i Bankomynt, varit följande:

	År 1851		År 1852		År 1853		År 1854		År 1855		I me- deltal		
	R:dr	sk.	R:dr	sk.	R:dr	sk.	R:dr	sk.	R:dr	sk.	R:dr	sk.	r.
1 Lisp. Smör . . .	5	24	5	40	6	—	6	16	7	—	6	6	5
1 d:o Ost . . .	2	32	2	44	3	—	3	16	4	—	3	8	10
1 d:o Fläsk . . .	3	16	3	16	4	—	4	8	5	—	3	46	8
1 d:o torrt Kött.	2	—	1	42	1	24	2	4	3	6	2	5	7
1 d:o Talg . . .	5	—	4	38	5	—	6	32	7	—	5	33	2
En Oxe om 15 lisp.	26	32	25	—	20	—	40	—	50	—	32	16	—
En Ko	16	—	15	—	13	16	26	32	33	16	20	41	7
Ett Svin	12	—	12	—	13	16	16	32	20	—	14	38	5
Ett Får.	3	—	3	—	2	32	3	16	5	16	3	22	5
Ett Lamm	1	24	1	24	1	16	1	32	2	32	1	35	2

Dessa pris hafva dock i verkligheten eller i allmänna handeln varit vida högre. Godt smör t. ex. har under sednare året ofta gällt 8 R:dr Banko Lispundet och der-

öfver. Likaså har försäkt oxkött, åtminstone på Calmar torg, ända sedan förra året hållit sig i pris af 3 R:dr 16 sk. å 4 R:dr Banko per Lisp. Å söt mjölk har priset här i staden länge varit i förhållande till årstiderna 8 å 12 sk. Banko per kanna. Dessa höga pris å alla slags alster af ladugården visa ingen benägenhet att falla, och upphörandet af det krig, som stängde Rysslands hamnar, har på dem icke haft någon tryckande inverkan.

Från hvad ofvanföre blifvit sagdt om den låga ståndpunkt, hvarå kreatursskötsel inom detta Län länge sig befunnit, gifvas flera hedrande undantag. Främst ibland dessa måste onekligen ställas Ottenby stuteri, hvilket under ledning af sin lika nitiske, som insigtsfulle chef fortgår i en ändamålsenlig utveckling. Förhållandet med hästafveln derstädes har under ifrågavarande fem år varit följande:

	Det vid hvarje års slut underhållna antalet							Summa hästar	Främmande ston, betäckta af Stuteriets hingstar		Försäljning af Hästar.				
	äldre Hästar		Föl och unghästar			vid Stuteriet	å Hingststationerne		Antal sålde		Sammanräknade försäljningssumman. Banko.				
	Moderston	Hingstar	arbetshästar	1:dra året	2:dra året				3:dje året	4:de året			äldre Hästar	Unghästar	
år 1851	46	6	6	36	38	31	16	179	66	123	3	22	7,382	—	—
» 1852	45	7	5	40	35	38	18	188	58	86	2	24	7,968	32	—
» 1853	45	6	5	36	39	34	19	184	72	89	3	30	10,104	—	—
» 1854	46	8	5	33	36	39	20	187	77	74	1	30	12,850	—	—
» 1855	48	9	5	31	33	36	17	179	81	116	5	33	17,022	32	—

Försäljningssumman för afyttrade hästar har årligen stigit i en progression, allt för stor, för att tillskrifvas allenast den under sednare åren inträdda allmänna stegring i hästpriset. En kraftigt bidragande orsak till det gynnsamma resultatet ligger jemväl uti den, genom raceförädling och omsorgsfull vård, mer och mer förbättrade beskaffenheten af de å stuteriet uppdragne hästar, hvilka år från år finna en ökad efterfrågan och detta i den mån, att de personer, som från olika orter besöka hästauktionerne på Ottenby, vanligen icke kunna erhålla ens hälften af det antal hästar, som de önska köpa.

Antalet af de vid Ottenby underhållne fäkreatur och får samt de för afyttrade kreatur influtne medel inhemtas af följande två tabeller:

Horuboskapen vid Ottenby.

	Befintligt antal					Försäljning af Boskap.			
	Tjurar	Oxar	Kor	Ungboskap	Summa	Sålde Boskapskreatur	Sammanräknade försäljningssumman i Banko		
							R:dr	sk.	r.
år 1851	1	59	44	62	166	13	587	6	—
» 1852	1	58	40	73	172	14	635	32	—
» 1853	1	54	37	72	164	24	769	14	—
» 1854	1	49	44	69	163	19	1,101	11	—
» 1855	2	56	42	65	165	14	1,044	34	8

Schäferiet vid Ottenby.

	Befintligt antal					Försäljning af Får.						
						Sålde						Sammanräknade försäljningssumman i Banko.
	Baggar	Tackor	Hamrar	Fjolårs-Lam	Lam	S:ma.	Äldre Får.	Lam	S:ma.	R:dr	sk.	rat.
år 1851	4	154	171	64	114	507	80	13	93	399	1	9
» 1852	4	119	167	106	102	498	106	11	117	778	47	6
» 1853	6	117	180	98	56	457	88	13	101	748	40	—
» 1854	6	114	184	58	146	508	88	13	101	953	12	8
» 1855	6	138	141	108	81	474	64	6	70	440	23	7

För öfrigt torde jag angående Ottenby stuteri få i underdånighet meddela, dels att årliga südesproduktionen derstädes numera uppdrifvits till omkring två tusen tunnor diverse spanmål, hvilket är högst betydligt i betraktande deraf, att en stor del af åkerjorden måste årligen insås med foderväxter för de många kreaturens behof, dels att under dessa fem år blifvit vid stuteriet uppförde två statsfolksbyggnader af kalksten under sticktak, en med grundmurad källare försedd byggnad. 180 alnar lång, 30 alnar bred och 9 alnar hög, på vägg af sten under halmtak, hvilket sednare ännu icke fullt färdiga hus, som tillika innehåller två tröskverk, är ämnadt att inrymma kungsgårdens hela skörd både af säd och rotfrukter, samt dels att sammanräknade beloppet af allt hvad som influtit för försålda hästar, fäkreatur, får, spanmål och ull, i arrende för koladugården, afgifter för stobetäckning, betespenningar m. m. uppgått:

år 1851	till Banko R:dr	13,975: 40. —
» 1852	» » »	18,275: 25. 6.
» 1853	» » »	18,684: 45. 1.
» 1854	» » »	20,779: 38. 6.
och » 1855	» » »	25,675: 4. 11.

Skogarne. Näst jordbruket och mähända ladugårdsskötseln utgör skogshandteringen detta Läns förnämsta näring och på fasta landet af Länet finnas trakter, der denna handtering till och med utgör befolkningens hufvudsakligaste näringsmedel. Vid detta förhållande och då, på sätt nedanføre kommer att ådagaläggas, exporten af skogsprodukter från Länets stapelstäder årligen uppgår till ett värde af ungefär en million Riksdaler Banko, synes det mig angeläget, att i denna min underdåniga berättelse göra Länets skogshushållning till föremål för en, så vidt omständigheterna medgifva, noggrann och fullständig undersökning.

I detta afseende torde jag till en början få underdånigst åberopa följande delar af det yttrande, som jag nyligen afgifvit till den af Eders Kongl. Maj:t i nåder tillförordnade Skogs-Komité.

»Hafvet skiljer detta Län i två hufvuddelar, fasta landet och ön Öland, hvilka, si afseende på jordmån, klimat och öfriga naturförhållanden, äro så väsendtligen olika, »att de i en fråga af närvarande beskaffenhet måste hvar för sig betraktas.»

»Öland är ett långt, flackt kalkberg med tunn jordbetäckning öfver sin yta, »men omgifvet på sidorna af låga landsträckor, bildade genom upplandning. Naturen »synes icke hafva ämnat denna ö till något skogbärande land; ty det jordlager, som »betäcker största delen af dess yta, är allt för grundt, för att gifva tillräckligt ut- »rymme åt större träds rötter. Fordom har likväl ön på vissa trakter icke saknat »skog. Ända intill nästförflutne århundrade var en stor del af vestra kustlandet be- »täckt

»täckt med vacker löfskog, hufvudsakligen af ek och hassel, äfvensom lundar af dessa
 »och andra slags löfträd voro spridda på vissa ställen af öns högslätt, der undan-
 »tagsvis något djupare jordbetäckning fanns öfver kalkflisan. I Högsrums socken
 »och i trakten af Borgholm funnos äfven några kronoskogar af furuträd och största
 »delen af öns nordligaste socken, Böda, som består af lågt slättland med sandig jord-
 »mån, var beväxt med en ganska tät furuskog. — Men förhållandet har småningom
 »betydligt förändrats. Den starka tillväxten af folkmängden, som nu, ehuru hälften
 »af ön består af så kallade Allvaren eller till odling odugliga betesmarker, uppgår
 »till omkring 3,000 människor på hvarje kvadratmil, har nödgat till uppodling af
 »nästan all dertill tjenlig jord och, då den oförmälda löfskogen i allmänhet växt i
 »god och bördig jordmån, så blef den uppoffrad för att utvidga åkerjorden. Endast
 »en och annan herreman, boställs-innehafvare eller mera omtänksam jordägare har
 »bibehållit några tunnland med löfskog beväxt jord, men de flesta hemmans-inne-
 »hafvare hafva icke ens så mycket skog, som erfordras till vedbränsle. Kronosko-
 »garne i medlersta delen af ön hafva, indelade i smärre lotter, blifvit under skatte-
 »mannarätt försålde, hvarefter skogen nästan totalt nedhuggits. Den enda skog af
 »någon betydenhet, som numera finnes på Öland, är Böda kronopark, som upptager
 »omkring Tio Tusen tunnland af Böda socken. Men äfven denna skog har, genom
 »åverknningar och dålig hushållning under förflutna tider, blifvit mycket medtagen, så
 »att den nu innehåller nästan endast ungskog. Den är indelad till trakthuggning
 »och har, sedan nödige medel anslagits till Jägeripersonalens förstärkning, nyligen
 »blifvit ställd under en väl ordnad, nitisk och omsorgsfull vård, genom hvars fort-
 »farande man kan hafva grundad förhoppning, att denna kronopark skall i en framtid
 »komma att blifva både särdeles gagnelig för det skoglösa landet och inkomstgifvande
 »för Statsverket. Kongl. Maj:t har äfven i nåder bifallit, att de hemman, som ligga
 »utmed eller inom parkens yttre rågångar och nu genom sitt läge betydligt försvåra
 »kronoskogens bevakning, må med skogsplanteringskassans medel småningom inköpas,
 »för att med parken förenas, hvarmed en god början redan är gjord.»

»Länets fasta land har fordom varit mycket skogrikt och har ännu dess eget
 »behof öfverstigande skogstillgångar. Skogen utgöres förnämligast af furu och gran,
 »näst hvilka trädsorter björk och al äro de allmännaste, hvaremot eken nu före-
 »kommer mera sparsamt. Barrskogen är utbredd nästan i alla trakter af ifrågavarande
 »del utaf Länets, med den skillnad likväl, att den lägre kuststräckan och de, i följd
 »af en bördigare jordmån, till odling företrädesvis använda slätterne hafva i allmänhet
 »endast smärre skogsparker, då skogen deremot är i stora sträckor spridd öfver de
 »inre och högre trakterna af Länets, såsom större delen af Norra Tjusts härad, Westra

»delen af Södra Tjusts och Tunaläns härader, hela Sefvedes, Aspelands och Hand-
 »börds härader, samt vestra delarne af Norra och Södra Möre härader. Oaktadt sko-
 »garne i sednare tider blifvit betydligt uthuggne, dels för att fylla krafven af en
 »allt mer och mer stegrad export, och dels för att lemna rum åt årligen tilltagande
 »odlingar; så torde likväl utan öfverdrift kunna antagas, att af Länets fasta land mera
 »än halfva arealen ännu är beväxt med skog. En stor del, om icke den största, af
 »denna skogsmark är af så bergig eller stenbunden art, att den icke gerna kan till
 »åker uppodlas, hvarföre också, om än den i sednare tider öfverklagade skogsförö-
 »delsen skulle fortfara, detta Län likväl sannolikt icke komme att alldeles sakna skogs-
 »trakter eller sådan mark, som, då den icke kan bära annat än skog, endast behöf-
 »ver att, efter de större trädens borthuggande, vara under en viss tidrymd fredad,
 »för att åter lemna en ny afkastning af mogen skog. Furuträdet i denna landsort
 »anses vara af en särdeles utmärkt beskaffenhet samt hårdare och mera hållbart, än
 »i de flesta af rikets öfrige delar. Allt efter jordmånen's olika art, behöfver det
 »100 till 150 år, för att uppnå fullkomlig storlek samt lemna då ofta fyra till fem
 »sågstockar. Största delen af den gröfre skogen sågas till enkla bräder, $1\frac{1}{2}$ tum tjocka
 »och 6 eller i Norra delen af Länets stundom 7 alnar långa. Dernäst förekomma
 »allmänast plankor af tre, mera sällan två tums tjocklek, 7 alnars längd och vanligast
 »9 tums bredd. De i Länets befintliga sågverk halva i allmänhet klen vattentillgång
 »och äro icke tillräcklige för aptering af det myckna virke, som utskeppas. Fyrsåg-
 »ning kommer därför nästan aldrig i fråga, och en stor del af allmogens plankor,
 »en vara, som på sednare åren stigit nära dubbelt i pris, finnas ofta vara hand-
 »sågad eller till och med på ena sidan blott med yxa afjennad. Det är denna brist-
 »fälliga aptering, som vållar, att plankor och bräder, synnerligast från södra och med-
 »lersta delen af Länets, stå på den utländska marknaden i ett lägre pris, än det Norr-
 »ländska, alltid fyrsågade virket, ehuru trädslaget i det sednare är af vida sämre be-
 »skaffenhet än i det förra. Så förhåller det sig äfven med balkar och sparrar. Till-
 »huggningen deraf vårdslösas ända derhän, att endast en eller ett par alnar af den
 »större ändan hugges i fyrkant och det öfriga af trädet lemnas nära rundt. En icke ringa
 »del skog har under sednare åren i form af ved exporterats från Länets hamnar till
 »Stockholm samt Skåne och Danmark. Äfvenså har man under sednare tiden börjat
 »att mera allmänt hugga sparrar och läkten, hvilkas höga pris i utlandet föranledt
 »högst betänkliga förödelse af ung och omogen skog inom flera trakter af detta
 »Län. Blott från Calmar Tullkammaredistrikt utskeppades under sistlidet år 28,000
 »st. sparrar under åtta tum samt 13,000 tolfte läkten, hvilken skeppning förut-
 »sätter, blott under ett år och inom endast en viss trakt af Länets, en fällning af
 »174,000 mer och mindre späda och omogna träd. För bedömande i öfrigt af den

»högt uppdrifna trädvaruexporten från detta Län, torde böra nämnas, att från Calmar distrikt utskeppades nästlidne år, utom andra trädvaror, 175,000 tolfter enkla bräder, 21,000 tolfter plankor och 28,000 st. balkar öfver 8 tum. För några få år sedan var allmänna priset på en tolft enkla 12-tums bräder 7 R:dr, men har sedan uppgått till 10 à 12 R:dr, likasom priset å en tolft tre-tums plankor under samma korta tidrymd stigit från 10 à 12 R:dr till 16 à 18 R:dr, allt R:gs. Förr blönade det icke mödan att till afsalu förfärdiga plankor, bräder eller balkar af gran; men under sednare åren har äfven granvirket blifvit begärligt i handeln för den utländska skeppningen och betalas med pris, som med endast omkring 20 procent understiger det för furuvirket gällande, hvadan skogsproducenten således nu erhåller för sitt virke af gran i det hela högre betalning, än han för få år sedan undfick för enahanda gods af furu.»

»Hvad konsumtionen af skogseffekter inom landet angår, kan den, då man icke tager i betraktande det obetydliga, som erfordras till husgeråd och hvarjehanda redskap, hänföras under tre allmännare behof, nemligen af vedbränsle, gärdsléfång och husbyggnadsvirke. Åtgången af ved ökas visserligen i bredd med folkmängden, men icke obetydlig minskning deraf torde redan halva uppkommit och vidare uppstå, dels genom inskränkningarne i bränvinsbränningen och dels genom ett ändamålsenligare inrättande af eldstäderna. I de trakter, som ej hafva öfverflöd på skog, har det stegrade saluvärdet deraf ledt till en bättre hushållning med bränslot, och på flera ställen använder man nu bräuntorf, hvilket förr var nästan oerhördt inom detta Län. En betydlig mängd skog åtgår årligen till hägnadsvirke, dock nu måhända något mindre, än fordom, emedan stengärdesgårdar börja att allmännare anläggas. De förändringar, som sannolikt förestå i lagstiftningen om hägnadsskyldigheten, komma också otvifvelaktigt att minska åtgången af skog till gärdslé, åtminstone inom slåttmlands-trakterne. Folkmängdens tillväxt i förening med stigande anspråk på rymliga och bekväma bostäder ökar konsumtionen af skog till husbyggnad. Allmogens hus finner man numera oftast byggda i två våningar med flera rum, än som dagligen begagnas, och dessa hus omgifvas icke sällan af smärre flygelbyggnader. Någon minskning i den betydliga skogsafverkning, som i och för bostäders byggande och istandsättande erfordras, är icke att förvänta, förr än man lär att allmännare inse och uppskatta fördelarne af att bygga hus af sten eller murbruk.»

I den afdelning af mitt till nämnde komité afgifne betänkande, som ofser besvarandet af de utaf komitéen uppställde frågor, har jag yttrat, bland annat, följande som här torde få i underdånighet återopas:

»Hvad jag yttrat angående skogarnes beskaffenhet i allmänhet inom denna del af Länet gäller äfven i afseende på de publika hemmanens skogar med den förän-

"dring endast, som föranledes deraf, att skogsfällning till afsalu icke är å sådane hemman i allmänhet lof gifven, hvarföre också torde kunna antagas, att skogen å bo-ställen och utarrenderade kronohemman är något mera sparad, än å hemman, som ägas af enskilde. Dock hafva odlingar och åverkningar äfven å de förra betydligen medtagit de fordom rikare skogstillgångarne."

"Om skogsafverkningen fortfar i samma skala som hittills, så måste skogsbrist nödvändigt förr eller sednare uppstå i strandtrakterne af Norra Tjusts härad, i hela Södra Tjust, Misterhults socken af Tunaläns härad, hela Stranda samt Norra Möre och Södra Möre härader, hvilken skogsbrist likväl äfven i dessa trakter troligen icke skulle komma att sträcka sig längre än till byggnadsvirke, med fortfarande tillgång på nödigt gårdsle och vedbrand. I de öfrige delarne af Länets fasta land finnas så betydliga sträckor af sådan jord, som, oduglig till odling, frambringa endast skog, att man der icke gerna kan befara någon egentlig skogsbrist, så vida icke prisen på skogseffekter skulle ännu mera stiga eller jernvägar underlätta de svårigheter, som nu förefinnas för nedforsling till kusten af sådane mindre värderika skogsprodukter, som det för närvarande icke lönar mödan att afverka och nedtransportera."

"Skogarne hafva synbarligen oftagit och detta särdeles under sista årtiondet. Orsaken härtill är förnämligast det, i jemnbredd med en ökad export, betydligt stegrade pris å de flesta trädvaror."

"En bidragande orsak till det omnämnda förhållandet är äfven de jemnt fortgående odlingarne, hvilka tilltagit i samma mån, som prisen å säd, potates och bränvin under sednare åren stegrats."

"Skogsförbrukningen för bergverkens behof är inom detta Län icke större, än att den, utan mehn för skogarnes bestånd, alltför väl kan fortfara, synnerligast i betraktande af de under sednare tider förbättrade och till skogsbesparing ledande metoder vid kolning och smide. Deremot är det uppenbart, att Länets betydliga trädvaruexport, om den komme att fortfara och ännu mera, om den komme att i samma progression som hittills ökas, ovilkorligen måste småningom leda till brist på sådan skog, som är duglig till balkar, timmer, plankor och bräder."

"Skiftesstadgans tillämpning har i två afseenden bidragit till skogsafverkningen: 1:o genom nedfällning af sådan, på frånskiftad mark befintlig, ståndskog, för hvilken nye ägaren icke haft att lemna vederlag i annan skog och icke mäktat att gifva penninglösen, och 2:o genom behof af hustimmer till nya byggnader åt utflyttande åboer."

"På sednare tider hafva ofta, särdeles i medlersta och södra delarne af Länets, skogshemman blifvit köpte endast i beräkning på nedhuggning och försäljning af den

"dugliga delen utaf skogen, likasom det ofta erfarits, att skogsägare sälja rättigheten att under vissa år afverka skogen å mindre parker. Begge dessa förfaringssätt hafva i betydlig mån bidragit till skogsförödelse, men det sednare har dock visat sig mest skadligt, i synnerhet då parkförsäljaren ej varit nog omtänksam att från den upplåtta afverkningsrätten utesluta mindre eller omogna träd. Efter försäljning af skogshemman har det icke sällan inträffat, att köparen, sedan han genom skogsafverkningen betalt hela köpeskillingen och deröfver, egnat sin tid och sina krafter åt jordens uppodling och förbättring, så att hemmanet nu anses äga högre värde än förut."

"Högst få skogsägare hafva vidtagit åtgärder för skogsådd och plantering, men åtskillige ägare af större skogar hafva infört traktthuggnings-systemet med kvarlemnande af fröträd på afverkade trakter. Bland dessa må nämnas Majoren, Grefve C. Posse på Björnö, som äfven anmält sig till premium för omkring 50 tunnlands insåning med tallfrön."

"Skogsbristen, der den redan inträffat eller synes förestå, kan egentligen icke sägas vara af något menligt inflytande på folkets hushållning i allmänhet eller jordbruket i synnerhet."

"Der skog blifvit afverkad på odlingsbara trakter eller på mark, som kunnat göras tjenlig till gräsväxt, hafva så väl åkerbruket som boskapsskötseln märkbart vunnit på skogens borttagande, och man har ofta sett, att ägare af sådane hemman på slättlandet, som förr haft öfverslödig skog, nu berga sig bättre, än under den tid, då de nästan uteslutande sysselsatte folk och dragare med skogsbruket."

"På folkets *tröfnad* kan skogsbristen svårligen komma att utöfva något menligt inflytande, så länge den icke gått så långt, att skog saknas till husbyggnad och nödigt bränsle, hvilket på fasta landet af Länet icke är händelsen; och hvad folkets moralitet beträffar, så synes det vara uppenbart, att sysselsättningen med jordbruk och boskapsskötsel länder till dess befrämjande mera än skogsafverkningen med thy åtföljande ständiga resor utåt farvägarne till städer och köpiagar."

"Både allmänna och enskilda skogar lida ofta af oloflig åverkan, och den mildhet, hvarmed lagstiftningen i vårt land hittills bedömt detta slags förbrytelse, har otvifvelaktigt gjort sitt till, för att derifrån borttaga den vanheder, hvarmed lagen eljest velat stämpla olofligt tillgrepp af andras egendom. Såsom bekant är, har Svenska jorden fordom varit i allmänhet till den grad skogbeväxt, att skogen, långt ifrån att anses såsom en värderik egendom, som erfordrade skydd och vård, tvärtom betraktades såsom ett ondt, en emot odlingens framsteg sig uppresande fiende, hvilken jordägaren bemödade sig att med eldens tillhjälp undantränga och förhärja. Ända sedan denna tid har den icke jordägande delen af landets befolkning på många

»ställen bibehållit en slags ärfd öfvertygelse, att skogen, i synnerhet å kronans jord, »bör vara i viss mån tillgänglig för alla, synnerligast som den icke utgör någon produkt af människans arbete, utan framalstras af en gifmild natur. Den fattiges åtgärd att i närmaste skog till vedbränsle taga vindfällan eller till och med hugga ett »och annat träd har derföre i allmänna folktron ännu icke fått karakteren af ett »verkligt brott; men, i samma mån som skogstillgångarne blifva mera sparsamma och »värderika, torde de också böra erhålla ett hittills saknadtt skydd emot olofliga ingrepp »i äganderätten, och det torde vara angeläget, att lagstiftningen snart uttalar ett kraf- »tigt erkännande af den utan tvifvel rättsenliga grundsats, att oloflig åverkan på växande »skog har naturen af stöld, likaväl som hvarje annat tillgrepp af nästans egendom.»

»En af de mest verksamma åtgärder för hämmande af den pågående och vi- »ndare befarade skogsförödelsen vore otvifvelaktigt ett så beskaffadt stadgande om ex- »portförbud eller hög utförseltull å läkten och sparrar under åtta tum, som gjorde »det omöjligt eller åtminstone betydigen försvårade utskieppningen af dylikt virke, »för hvars åstadkommande i högst betydigena kvantiteter många af Länets skogsägare »nu årligen nedhugga en otrolig mängd ungskog, beräknande blott den ögonblickliga »vinsten, utan afseende på de förderliga följderna i framtiden.»

»Skogseffekternes i sednare tider högt stegrade pris har, såsom jag ofvanföre »haft äran antyda, onekligen i främsta rummet bidragit till den för närvarande så »starkt uppdrifna skogsafverkningen; men det torde ligga inom möjlighetens område »att samma orsak kan i en mer eller mindre aflägsen framtid framkalla en helosam »reaktion. Det är nemligen icke otänkbart, att skogsprodukternas mer och mer ökade »värde skall komma skogsägarna att inse, huru det är med deras eget sannskyldiga »intresse förenligt att icke misshushålla med skogen eller sträcka den årliga afverk- »ningen deraf utöfver gränsen för skogens bibehållande i oförminskad produktionsför- »måga; och då erfarenheten lärt, att alla slags trädvaror äro i jemnt stigande pris, så »torde den tid komma, då man med mera noggrannhet än nu vårdar sig om en så- »dan, mer och mer vinstgifvande inkomstkälla, och långt ifrån att medelst okloka »åtgärder hämma utvecklingen af naturens egen på nytt födande kraft, tvärtom söker »att befordra den genom frösådd och inplanteringar. I dessa hänseenden göres dock »behof af goda föredömen samt råd och anvisningar af upplysta och erfarne män. »Särdeles nyttigt vore det derföre, om inom hvarje Län, hvarest, såsom här, skogs- »kulturen är af större vikt, blefve anställda minst två af Staten tillräckligen aflönade »vetenskapligt bildade och examinerade skogsförvaltare, hvilka Kongl. Maj:ts Befall- »ningshafvande kunde äga att, efter ingående requisitioner, använda till enskilde per- »soners råd och biträde vid uppgörande af skogshushållningsplaner och verkställande »af insåningar eller planteringar, dervid, likasom nu tillgår med Kongl. Landtbruks-

»Akademiens Agronomer, erforderligt dagtraktamente kunde af rekvirenten godtgöras. »Jag är fullkomligt öfvertygad, att så beskaffade kringresande instruktörer i skogs-
hushållningen skulle blifva inom detta Län särdeles välkomne och ganska mycket
»anlitade, äfvensom att deras undervisning, hvilken borde afse jemväl en lämpligare
»aptering af det till skeppning ämnade virket, skulle blifva af ett väsendtligt och inom
»få år i märkbara resultat framstående gagn för Länets skogskultur.»

Enligt de från Tullkammarna i Calmar och Westervik inkomne uppgifter, har
exporten af de vanligast förekommande skogsprodukter från Länets stapelstäder, kö-
pingar och landthamnar till utrikes orter under följande år utgjort:

	Plankor.	Bräder.	Balkar och Sparrar.	Ek- och Bokstäf.	Lathwood och annan Ved.		Tjära.
	Tolfter.	Tolfter.			Famnar.	St. Lathwood.	Tunnor.
år 1851	11,557	142,689	45,883	739,728	371	—	1,877
» 1852	14,405	150,652	49,667	541,551	301	—	1,326
» 1853	20,703	151,459	63,769	677,873	331	95,562	1,583
» 1854	40,376	153,635	94,426	314,313	258	91,122	3,187
» 1855	33,171	220,414	56,795	248,379	587	6,253	3,636
Summa	120,212	818,849	310,540	2,521,844	1,848	193,207	11,809
eller i medel- tal årligen	24,042	163,770	62,108	504,369	370	38,641	2,362

Beräknas denna medelexport efter låga eller ganska medelmåttiga värden, så
kommer man för ett år till följande resultat:

24,042 tolfter plankor à 8 R:dr	B:ko R:dr	192,336.
163,770 » bräder à 3½ R:dr	» »	543,900.
62,108 st. balkar och sparrar à 1½ R:dr	» »	103,513.
504,369 st. ek- och bokstäf à 2 sk.	» »	21,013.
370 famnar lathwood och annan ved samt		
38,641 st. lathwood, omkring	» »	14,000.
2,362 tunnor tjära, à 10 R:dr	» »	23,620.

Transport B:ko R:dr 900,384.

Transport B:ko R:dr 900,384.

Härtill kan läggas: export af läkten, ärämnena, bandstakar, bark och beck
 m. m., till ett årligt värde af minst 20,000,
 efter hvilken beräkning årliga skeppningen från detta Län af trädvaror till
 utlandet kan anses hafva uppgått till ett värde af 920,384,
 eller i det närmaste en Million R:dr B:ko.

Härvid kan anmärkas, att af de i denna skeppning inbegripne skogsprodukter en icke ringa del är till Calmar Läns hamnar nedforslad från angränsande skogs-trakter inom Kronobergs och Jönköpings Län; men deremot må erinras, att i be-räkningen icke intagits den mängd trädvaror, som årligen härifrån Länet skeppas till Skåne och andra inrikes orter, och hvilken är så betydlig, att den kan anses fullt mot-svara den del af ofvanberäknade export, som leder sitt ursprung från angränsande Län.

Med Böda kronopark på Öland har under sistförflutna år föregått en märkbar förändring. Denna fordom rika och storväxta skog, som upptager en yta af öfver 10,000 tunnland, hade under lång tid varit utsatt för de mest oförsynta och djerfva åverkningar, hvilka, i förening med en i öfrigt föga ändamålsenlig hushållning, till den grad medtagit skogen, att densamma, om dessa förhållanden fått fortfara, skulle säkerligen inom några få år hafva varit alldeles bortsköflad, till stor skada både för Statsverket och för den skoglösa öns talrika befolkning. För att sätta en gräns mot förstörelsen och tillvägbringa en bättre ordnad förvaltning, erfordrades i främsta rummet en mera talrik och väl aflönad Jägeripersonal. I detta afseende har Eders Kongl. Maj:t, med anledning af min derom gjorda underdåniga framställning, under den 20 Juni 1855 i nåder bifallit och förordnat: att Skogs- och Jägeri-staten i detta Län skall utgöras af en öfverjägmästare, en öfverjägare, fem underjägare och två sandplantörer: att öfverjägmästaren och öfverjägaren skola i årlig aflöning erhålla, den förre 1,500 R:dr Riksmünt och den sednare 750 R:dr jemte lämplige boställen, hvilkas behållna afkastning i lönebeloppen inberäknas: att alla underjägarna och plan-törerna skola undfå i årlig lön 300 R:dr hvardera, samt, i den mån det ej redan skett, förses med boställshus och fyra tunnland odlad jord: att fyra af underjägarna skola, emot skyldighet att vid tjenstgöring vara beridne, erhålla i hästlega hvardera ett hundra Riksdaler, jemte höslätter eller deremot svarande kontant ersättning af 30 Riksdaler om året: att till arfvoden åt nödige extra underjägare må, efter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes bepröfvande, användas årligen högst 1,350 R:dr, allt Riks-münt: att de påbörjade inköpen för Kronans räkning af sådana hemman, som ligga inom parkens rågångar och försvåra dess bevakning, få fortsättas: att den vid 1836 års re-glering åt hemmansinnehafvarne i Ölands nordligaste tio socknar beviljade rätt till utsy-ning å kronoparken kommer att fortfara, men med de väsendtliga förändringar, att de ut-synta

synta träden skola af jägeribetjeningen med legdt arbetsfolk upphuggas och läggas i högar till afhemtning, och att utsyningsstagarne skola, jemte upphuggningskostnadens godtgörande, erläggas i betalning för utsynte skogseffekter dubbelt mot hvad förut varit bestämdt, samt slutligen att vid försäljning genom auktion af öfverblifne skogseffekter tre månaders betalningsanstånd må mot antaglig borgen eller annan säkerhet lemnas. Under närmaste ledning af t. f. Jägmästaren A. M. Österdahl blefvo de af Eders Kongl. Maj:t sålunda i nåder förordnade förändringar i kronoparkens förvaltning och bevakning redan under sistlidne års höst företagne och hafva, understödde af hans jemte t. f. Öfverjägarrens nit och vaksamhet, redan ledt till en stor och märkbar förbättring af tillståndet å denna kronoskog. Från och med sistnämnde tid hafva åverkningarne å parken alldeles upphört, och den omgifvande befolkningen synes numera hafva kommit till en förut saknad insigt om nödvändigheten att respektera äganderättens helgd. Den fattigare delen af folket i de till kronoparken angränsande trakter hade sedan urminnes tider fått å kronoparkens område opåtaladt begagna åtskilliga förmåner, såsom fiske, kalkstensbrytning, bärplockning, upphemtning af hafstång m. m., hvilket allt sistlidet år, med afseende på åverkningarna, blef strängligen förbjudet; men sedan åverkningarne upphört, har jag i år, på Jägmästarens hemställan, tillåtit, att dessa fördelar må med vissa inskränkingar åter få tillgodonjutas, dock endast tills vidare och så länge parken fortfar att vara från oöfliga skogsåverkningar fredad. Enligt hvad Jägmästaren anmält, har denna tillåtelse och det dervid fästade vilkor redan haft en ganska välgörande verkan, i det att den till kronoparken närmast boende befolkning numera af sitt eget intresse föranlåtes både att sjelf afhålla sig från skogsåverkan å parken och att genom vaksamhet å förbifärdande personer söka att förhindra sådan brottslighets föröfvande af andra socknars invånare. — Af hemman, som ligga till hinder för kronoparkens bevakning, hafva hittills blifvit med skogsplanteringskassans medel inköpte tillsammans 44 mantal för en sammanräknad köpesumma af 4,783 R:dr 16 sk. Banko.

Följande arbeten äro under ifrågavarande fem år å parken verkställda:

Ny stängsel uppförd	1,218 famnar.
Upphackning af quadratalnsrutor för frösådd	2,528,000 st.
Långved sågad	8,801 lass.
Tallris utkördt på flygsandsfältet	298½ lass.
Tallplantor utplanterade derstädes	25,808 st.,
hvarförutan en mängd, till lasstal ej beräknadt, tallris blifvit å flygsandsfältet utkördt, utan annan betalning, än tillåtelse att upphemta rötter efter fällda träd; äfvensom 75,000 st. poppelsnittlingar blifvit nästlidne vår å dessa fält utplanterade.	
Ehuru de förra årens åverkningar betydligt medtagit skogstillgångarne å de för	

1855—56 beräknade skogshyggen och fastän nu varande förvaltarens företrädare vid föregående års utsyningar obehörigen anticiperat på sistförlutna årets afverkning, har denna likväl gifvit i resultat en större kubikmassa, än som upptages i räkenskaperne för de föregående fyra åren, hvartill ingen annan orsak kan finnas, än den, att utsyningarne numera icke lemnas efter approximatif beräkning på rot, utan med noggrannhet kuberas, efter det träden blifvit genom jägeribetjeningens försorg fällde och höglagde.

Skogsafverkningen å kronoparken har under ifrågavarande fem år lemnat följande resultat:

Skogsår.	Beviljade utsyningar.		För parkens eget behof använde.	Genom auktion försålde skogseffekter.	Summor.	Influtne auktionsmedel, betespenningar, utsyningsafgifter m. fl. inkomster.		
	Ved.	Byggnadsvirke.				Banko.		
	Kubikfot.	Kubikfot.	Kubikfot.	Kubikfot.	Kubikfot.	R:dr	sk.	rst.
1851—52 . . .	62,439	5,800	—	66,251	134,490	2,625	22	4
1852—53 . . .	60,000	1,382	4,484	67,902	133,768	2,643	42	—
1853—54 . . .	61,378	3,200	5,750	87,813	158,121	3,406	19	9
1854—55 . . .	60,139	4,500	6,411	62,169	133,019	3,752	22	9
1855—56 . . .	54,466	—	3,000	111,354	168,820	6,373	35	9
Summa eller i medeltal årligen	298,422	14,682	19,625	395,489	728,218	18,801	46	7
	59,684	2,936	3,925	79,098	145,643	3,760	—	—

Inom Länets finnas två härads-allmänningar, den ena, af omkring 1,300 tunnlands vidd, i Handbörds härad, och den andra, innehållande omkring 400 tunnland, i Norra Møre härad. Begge äro mycket medtagne af afverkningar och i öfrigt vanvårdade, till följd af Länets jägeripersonals fåtalighet och häradsboernes obenägenhet att göra erforderliga uppoffringar för beredande å dessa skogar af en ändamålsenlig förvaltning och bevakning. Under den 13 Oktober 1854 har Länsstyrelsen till Eders Kongl. Maj:ts afgifvit underdånig berättelse om dessa härads-allmänningar och i sam-

manhang dermed i underdånighet föreslagit de åtgärder, som ansetts erforderlige och lämplige för vinnande af det med dem afsedda ändamål.

Bergshandteringen. Under nu ifrågavarande fem år hafva flera jernmalmstillgångar påträffats i Gamleby socken af Södra Tjusts härad samt blifvit med mycken framgång bearbetade, synnerligast år 1855, då dessa nya grufvor voro de enda i Länet, hvarest jernmalm bröts. På öarne i Westerrums skärgård af samma härad hafva äfven upptäckts och blifvit med arbete belagde flera anledningar till kopparmalm, af hvilka de, som anträffats på den så kallade Skälön, äro mycket lofvande och föränledt arbete i större skala.

Jernmalmsbrytningen har, enligt inkomne uppgifter, lemnat följande resultater:

år 1851	2,500 Sk%
» 1852	2,000 »
» 1853	2,175 »
» 1854	ingen brytning.
och » 1855	4,297 Sk%

Summa 10,972 Sk% malm.

Malmfångsten har således, bedrifven under fyra år, inbringat i medeltal 2,798 Sk% årligen. Härförutan har från flera insjöar i Länet under dessa år, likasom tillförne, upphemtats en betydlig, dock icke närmare uppgifven, mängd sjö- eller myrmalm, som användts till gjutgods eller sämre tackjern. Den i öfrigt till tackjernsblåsningen erforderliga malm hemtas från grufvor utom Länet, företrädesvis från Utö.

Tillverkningen af tackjern vid Länets masugnar har uppgått till nedan för hvarje år upptagne och värderade kvantiteter:

	Tillverkningsbelopp i Skepp:d.	Fastställt lösningspris i Banko.			Värde i Banko.		
		R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.
år 1851	6,862	6	—	—	41,172	—	—
„ 1852	19,041	5	32	—	107,899	—	—
„ 1853	10,509	5	32	—	59,551	—	—
„ 1854	16,756	5	40	—	97,743	32	—
„ 1855	19,458	6	8	—	119,991	—	—
Summa	72,626	—	—	—	426,356	32	—
eller i medeltal årligen	14,525	5	42	—	85,271	—	—

Under åren 1848—50 uppgick tackjernstillverkningen i medeltal till 15,868 Sk \textasciix om året. Medelproduktionen har således ökat sig med 657 Sk \textasciix .

Gjutgodstillverkningen utgjorde:

år	Sk \textasciix	Värde i B:ko R:dr.
1851	3,941	70,928.
1852	3,004	54,072.
1853	4,942	88,956.
1854	4,895	97,900.
1855	6,088	121,760.
Summa 22,870		433,616.
eller i medeltal årligen 4,574		86,723.

Denna tillverkning, hvars medelbelopp under förra åren besteg sig till endast 901 Sk \textasciix , har således blifvit mera än femdubblad. Den bedrifves hufvudsakligast vid Ofverums, Ankarsrums och Hagelsrums bruk. Sjömaltn användes dervid i väsendtlig mån.

Stångjernssmidet har lemnat följande resultat:

	Skeppd.	Lösningpris å Hammar- skatts-jern, i Banko.			Värde i Banko.		
		R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.
år 1851	12,713	16	—	—	203,408	—	—
» 1852	13,049	15	—	—	195,735	—	—
» 1853	13,396	15	24	—	207,638	—	—
» 1854	10,343	16	12	—	168,073	36	—
» 1855	10,611	18	—	—	190,998	—	—
Summa	60,112	—	—	—	965,852	36	—
medium för ett år	12,022	16	7	—	193,170	—	—

Medeltillverkningen af stångjern utgjorde, under åren 1848—50, 11,314 Sk \textasciix , värderade till 172,409 R:dr, samt har således ökats i kvantitet med 708 Sk \textasciix

och i värde med 20,761 R:dr Banko. Sträcker man jämförelsen ännu längre tillbaka, så befinnes att stångjernstillverkningens medelbelopp utgjorde, under åren 1842—47, 9,576 Sk \mathcal{L} och under åren 1837—41 endast 8,982 Skepp:d, hvaraf visar sig, att denna tillverkning på ungefär femton års tid ökat sig med circa 35 procent. Lösningens prisets medelbelopp under åren 1848—50 var 15 R:dr 12 sk., men uppgick under åren 1851—55 till 16 R:dr 7 sk. Verkliga salupriset på stångjern har ökat sig ännu mera och utgör nu för den bättre tillverkningen i Länet 21 à 22 R:dr Banko per Skepp:d. All anledning är således till den förmodan, att denna del af bruksrörelsen numera drifves med icke obetydlig fördel, hvilket äfven kan slutas deraf att, på sätt nedan kommer att förmälas, flera af jernbruken blifvit under sednare åren utvidgade och med hänsigt till ökad afverkning förändrade.

Jernmanufaktursmidiet har lemnat:

år	Sk \mathcal{L}	penningvärde B:ko R:dr
1851	1,870	37,400.
1852	1,916	38,320.
1853	1,525	30,500.
1854	2,042	40,840.
1855	1,779	35,580.
	Summa 9,132	182,640.
	eller i medeltal 1,826	36,528.

Denna tillverknings medelbelopp utgjorde under åren 1837—41: 1,008 Sk \mathcal{L} , 1842—47: 1,270 Sk \mathcal{L} , 1848—50: 1,850 Sk \mathcal{L} , hvaraf således visar sig, att jernmanufaktursmidiet väl betydligt ökats från år 1837 till 1850, men att tillverkningskvantiteten sedermera ej tilltagit.

Det enda kopparverk i Länet är beläget i Tryserums socken nära Waldemarsvik. Tillverkningen der utgjorde:

år	Sk \mathcal{L}	värde i B:ko R:dr
1851	120	18,000.
1852	89	13,350.
1853	175	28,000.
1854	170	28,900.
1855	203	34,510.
	Summa 757	122,760.
	eller i medeltal 151	24,552.

Medeltillverkningen af koppar uppgick under åren 1848—50 till 151 Sk^z och har således ökat sig med ungefär femton procent.

Inom Länet finnas två alunverk, begge på sydvästra kusten af Öland, i en trakt, som har öfverflöd på god skiffer. Utom alun tillverkas der äfven jernvitriol och rödfärg. Produktionen har utgjort:

	Alun, Tunnor	Vitriol, Tunnor	Rödfärg, Tunnor	Värde i B:ko R:dr
år 1851	2,430	701	574	33,180
» 1852	3,111	873	580	42,710
» 1853	2,824	1,429	556	45,310
» 1854	3,400	1,603	540	52,730
» 1855	3,000	2,203	982	56,940
Summa	14,765	6,809	3,232	230,870
eller i medeltal årligen medeltillverkningen utgjorde	2,953	1,362	646	46,174
1842—47	2,377	966	356	—
1848—50	2,418	880	ej upptagne;	

Och har den således under ett tiotal af år ökat sig i afseende på:

Alun	med ungefär	24	procent.
Vitriol	»	41	»
Rödfärg	»	82	»

Denna tillökning är, synnerligast hvad aluntillverkningen angår, så mycket mera anmärkningsvärd, som afsättningen af alun under de två sistförflutne åren betydligt förminskats genom hämmandet af handelsförbindelserne med Ryssland, hvilket land vanligen förbrukar största delen af den alun, som här tillverkas.

Enligt Bergmästarens hit inlemnade berättelse hafva, under nu ifrågavarande fem år, följande förändringar ägt rum med afseende på rörelsens utvidgande vid åtskilliga af jernbruken i Länet, nemligen:

år 1851. Falsterbo bruk inom Hjortheds socken erhållit oinskränkt smidesrätt för dervarande tvänne tysk-härdar.

- år 1852. Vid **Tofverums bruk** i **Locknevi socken** en ny räckhammare blifvit uppförd.
- år 1853. Genom Kongl. Bergs-kollegii utslag af den 20 Oktober har en härd med 300 Sk $\frac{1}{2}$ smide blifvit på vissa år nedlagd vid **Fogelforss bruk** inom **Högsby socken** och **Handbörds härad**.
- » » Vid **Tofverums bruk** ytterligare en ny hammare uppförd.
- år 1854. En ny spikhammare vid **Flerohopps bruk** inom **Madesjö socken**.
- » » Genom Bergs-kollegii tillståndsbevis af den 13 Juli har ett nytt manufakturverk af fyra spikhamrar och nödige eldstäder blifvit uppfördt vid **Eds bruk** inom **Eds socken** och **Tjusts härad**;
- » » Fyra stångjernshärdar vid **Eds bruk** öfvergått till oinskränkt smidesrätt; och
- år 1855 hafva de vid **Forsseströms bruk** i **Gärdsrums socken** förut privilegierade 3 st. stångjernshärdar, för tysk-smide, blifvit förvandlade till tvänne **Franche-Comté-härdar**, en räckhärd och en vällhärd med en smälthammare och tvänne räckhamrar, allt med oinskränkt smidesrätt.
- » » **Falsterbo bruks** 2:ne tysk-härdar, med oinskränkt smidesrätt, hafva blifvit förändrade till **Franche-Comté-härdar**.
- » » **Flerohopps bruk**, inom **Madesjö socken**, har för år 1855 erhållit oinskränkt smidesrätt för dervärande tvänne tysk-härdar.

Om man sammanfattar värdet af ett års i medeltal beräknad tillverkning vid alla de till bergsbruksrörelsen hörande verk och inrättningar i Länet, med förbigående dock af malmbrytningen och tackjerns-produktionen, som lemna endast råämnen, hvilka i den förädlade jern tillverkningen ingå; så befinnes att årligen tillverkats:

Gjutgods	för Banko R:dr	86,725.
Stångjern	» »	193,170.
Manufaktursmide af jern	» »	36,528.
Koppar	» »	24,552.
Alun, Vitriol och Rödfärg	» »	46,174.

eller tillsammans Banko R:dr 387,147.

Medeltillverkningens värde under de år, som förra berättelsen afsåg, eller 1848—1850, utgjorde för ett år:

af Gjutgods	Banko R:dr	16,218.
» Stångjern	» »	172,409.
» Manufaktursmide	» »	37,000.

Transport Banko R:dr 228,627.

	Transport Banko R:dr	228,627.
af Koppar	" "	19,650.
„ Alun, Vitriol och Rödfärg, omkring	" "	35,000.
	Summa Banko R:dr	280,277;

hvilka resultatet visa en tillökning i produktionsvärde af nära 40 procent. Med säkerhet kan likväl antagas, att produktionen under begge perioderne i verkligheten uppgått till vida högre penningvärde, än som här ofvan upptagits, ty dels åstadkommes vid de flesta bruk en mängd för ortens egen förbrukning beräknade tillverkningar, som, då de afsättas hemma, icke blifva vågförde eller i de officiella uppgifterne intagne, och dels är det också otvifvelaktigt, att de uppgifne produktio-
nerne blifvit sålde till högre pris, än hvartill de i uppgiften beräknats. Utan fara för öfverdrift torde derföre kunna tagas för afgjort, att ifrågavarande brukstill-
verkningar för ett år uppgå till ett saluvärde af minst en half Million Riksdaler Banko.

Vid Öfverums jernbruk, der rörelsen under sednare åren blifvit med stora kostnader betydligt utvidgad, tillverkas en anseelig mängd plogar och andra åkerbruksredskap, hvilka mycket berömmas och finna en allt mer och mer vidsträckt afsättning, såväl inom Länets, som i andra provinser.

Fabriker, Bruk och öfriga Näringar, som icke höra till bergsrörelsen.

Eliseryds krutbruk och Wentzelholms glasbruk fortfara att vara Länets betydligaste manufakturverk. Vid det förra sysselsättas 20 å 25 arbetare och tillverkas årligen omkring ett tusen centner krut af flera slag till ett sammanräknadt värde af 35,000 Riksdaler Banko. Under sednare åren halva vid detta bruk införts åtskilliga förbättringar i tillverkningssättet, hvarigenom bruket, bland annat, blifvit i stånd att fabricera poleradt jagtkrut, som i godhet lärer tälla med det utländska. Vid glasbruket användas omkring 40 arbetare, och sista årets tillverkningsvärde utgjorde 57,800 Riksdaler Banko.

Ett nytt manufakturverk för tillverkning af träskrufvar och stift har under ifrågavarande tid blifvit inrättadt vid Gunnebo i Gladhammars socken af Södra Tjusts härad. Med 26 arbetare har tillverkningen der för sednaste året uppgått till 12,400 R:dr B:ko.

För öfrigt funnos år 1855 på landet följande fabriker och manufakturverk:
Fabrikernes

Fabrikernas eller verkens beskaffenhet.	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Årligt tillverkningsvärde.
Färgerier	24	61	20,797
Garfverier	53	133	41,736
Klädesfabriker	2	6	4,345
Kakel- och Stenkärls-fabriker	8	11	2,900
Oljeslagerier	7	10	2,470
Pappersbruk	27	78	25,152
Svafvelsticksfabrik	1	16	780
Vadmalsstampar	17	17	2,003
Kimröksverk	6	11	1,340
Pottaskeverk	12	12	3,580
Öl- och Bierbryggerier	5	13	2,150
Bagerier	3	8	1,100
Lackfabrik	1	2	1,000
Tegelbruk	14	86	68,500
Skeppsvarf	12	422	141,000
Summa	192	886	318,853

På ofvannämnde skeppsvarf hafva under dessa fem år blifvit
nybyggde 64 fartyg om 4,436 lästers sammanräknad drägtighet,
och förbyggde 26 d:o om 1,017 d:o d:o d:o.

År 1855 ägdes på landet inom Länets följande antal fartyg af 3 lästers drägtighet och deröfver:

Tillhörande	Till utrikes sjöfart begagnade.		Till inrikes sjöfart begagnade.		Summa.	
	Antal Fartyg.	Lästetal.	Antal Fartyg.	Lästetal.	Antal Fartyg.	Lästetal.
Allmoge och Landtmän	18	605	50	676	68	1,281
Köpingarnes invånare	59	2,592	21	437	80	3,029
eller tillsammans	77	3,197	71	1,113	148	4,310
1850 års berättelse upptager ett totalbe- lopp af	38	1,468	61	1,080	99	2,548
hvaraf visar sig en tillökning af	39	1,729	10	33	49	1,762

Berättelse öfver Calmar Län för åren 1851-1855.

Denna betydliga tillökning i landets och köpingarnes handelsflotta är ansevärdast i afseende på sådana fartyg, som användas till utrikes sjöfart, och den innefattar ett faktiskt bevis på handels och sjöfartens förkofran under ifrågavarande tidrymd.

På landet, utom köpingarne, funnos nedannämnde år följande antal handlande, fabriksidkare, handverkare och gerningsmän, neml.:

	Antal näringsidkare.					Summa.
	Handlande i öppen salubod.	Fabriksidkare.	Handverksmästare.	Idkare af handverk såsom försörjningsmedel.	Gerningsmän.	
under år 1851	60	105	85	371	443	1,054
„ 1852	64	108	87	392	444	1,065
„ 1853	76	104	88	427	430	1,095
„ 1854	82	96	86	434	437	1,105
„ 1855	83	108	89	451	453	1,154

Antalet af näringsidkare på landet har således varit i ett jemnt stigande, synnerligast hvad angår landthandlarne, hvilkas antal under fem år ökats från 60 till 83. I de flesta socknar, som äro belägna på mera än tre miles afstånd från närmaste stad eller köping, finnas nu öppna bodar, hvarest hållas till salu alla tillåtna köpmannavaror. Åsigtorna om dessa handelsrörelsers nytta för orten äro mycket delade. I de flesta fall torde de både gagna och skada. Det är onekligen af nytta för allmogen att kunna, med besparing af tid och resor, på nära håll köpa sina förnödenheter, äfvensom landthandlarnes ofta äro fördelaktiga afnämare af ortens landbruksprodukter och slöjdalster; men å andra sidan måste också medgifvas, att handelsbodarne på landet bidraga till ett skadligt öfverflöd genom den lätthet, som de bereda allmänheten, att åtkomma hvarjehanda lyxartiklar, som eljest skulle mera sällan köpas och förbrukas. Mången gång har äfven klagats deröfver, att landthandlarne idkat en skadlig försäljning af bränvin och andra spritdrycker; men anledningarna till sådan klagan hafva i det närmaste försvunnit sedan den nya bränvinsförsäljningslagen träd i verkställighet.

I sammanhang med hvad nu blifvit ordadt om handel samt fabriks- och handtverksrörelse på landet, torde böra här meddelas några uppgifter om Länets köpingar. Förhållandet med dem var år 1855 följande:

Köpingarnes namn.	Folk- mängd.	Antal Handlan- de.	Fabriks- och Handt- verks- idkare.	Andre Borgare.	Beloppet af erlagd Bevill- ning efter 2:dra Art. Banko.	
Döderhultsvik	1,586	19	21	69	687	30 —
Mönsterås	1,007	20	23	50	308	45 —
Figeholm	233	3	9	—	93	14 —
Mörbylånga	166	6	10	—	32	13 —
Gamleby	177	7	13	3	72	7 —
Pataholm	155	4	8	9	84	9 —
Påskallavik	108	1	—	2	45	42 —
Bergvara	65	2	3	—	42	16 —
Almvik	19	1	—	1	10	— —
Summa	3,516	63	87	134	1,376	34 —

På flera ställen å landet hållas så kallade torgdagar till försäljning af ortens landtbruks- och slöjdalster. Under sistförflutna tvänne åren har afsättningen å dessa torgdagar varit i allmänhet ganska lillig och torgplatserne besökas ofta af uppköpare från andra orter.

Binäringar. Af dessa är fiske det hufvudsakligaste. Det idkas icke obetydligt i skärgården utanför norra delen af Länets fasta land, och det torde kunna antagas att en befolkning af 1,500 å 2,000 menniskor deraf hemtar de förnämsta medlen till sin bergning. Kring kusterna af Öland och utanför Länets södra del är fisket mindre lönande. Ström- och insjöfisket är äfven i allmänhet obetydligt. För öfrigt förekomma såsom binäringar tjäru- och kolbränning samt tillverkning af laggkärl, salpeter, pottaska m. m. I norra delen af Öland, synnerligast i Persnäs och Föra socknar, sysselsätter allmogen sig mycket med att bryta, hugga och slipa kalkstensflisor, hvilka i ortens egna farkoster forslas till stapelplatserna och derifrån finna afsättning såväl inom, som utom riket. Det antages, att stenförsäljningen årligen inbringar nämnde socknars allmoge omkring Tolf Tusen Riksdaler Banko.

§ 4.

Politisk författning.

Kammarverk Länets hemmantal har under dessa fem år hvarken genom förmedlingar eller nya skattläggningar undergått någon förändring. Det förmedlade hemmantalet utgör, likasom förut, **3,365 $\frac{7}{8}$** dels mantal.

Skatteköpen af kronohemman halva fortgått i den mån, att då vid 1850 års slut funnos **157 $\frac{3}{4}$** kronohemman, som innehades med stadgad åborätt, så utgjorde vid 1855 års slut antalet af sådane hemman endast **101 $\frac{1}{4}$** .

Förhållandet med kungs- och kungsladugårdar, boställen och hohemman har under ifrågavarande tidrymd icke undergått någon förändring i kameralt hänseende.

Taxeringsvärdet å hemman och lägenheter på landet har endast obetydligt ökats och utgjorde nästlidet år tillsammans **16,800,973** Riksdaler Banko.

Den egentliga allmänna bevillningen, som 1850 uppgick till omkring **60,000** R:dr, utgjorde år 1855 endast omkring **40,000** R:dr Banko. Minskningen är en följd af de vid sednaste riksdag beslutade nedsättningar i bevillningsafgifterna.

Bränvinstillverkningsafgiften har deremot från **24,000** ökats till inemot **122,000** R:dr Banko.

Antalet af backstugor har från **4,724** ökats till **5,075**.

Under dessa 5 år hafva **21** nya tullmjölqvarnar och **7** legosågar blifvit skattlagde. Vid sistlidet års slut funnos inom Länets **227** skattlagde qvarnar med **431** par stenar samt **420** tullsågar.

Väghållningsbesväret, som naturligtvis är i vissa trakter mera och i andra mindre betungande, har uti tabellen blifvit beräknadt i medeltal till omkring **23** R:dr Banko per fullt hemman, eller mera än två gånger det belopp, hvartill detta onus i förra berättelsen uppskattades. Denna tillökning har sin grund till någon del i de stegrade prisen på öke- och mansdagsverken, men hufvudsakligast i den omständighet, att betydliga arbeten under de sednare åren blifvit nästan allestädes i Länets gjorda, för att med ändamålsenliga diken omgifva och i öfrigt förbättra de allmänna vägarne, hvilka ock derigenom blifvit försatte i sådant skick, att den årliga väglagingskostnaden för framtiden bör blifva förminskad.

Förhållandet med indelta arméen och båtsmanshållet i Länets har, sedan förra berättelsen afgafs, icke undergått annan förändring, än att beklädnadskontrakter nu afslutats med de flesta af båtsmansrotarne, så att vid sistlidet års slut, af de i Länets befintliga **1,319** sådana rotar, endast **344** sjelfve besörjde deras båtsmäns beklädnad.

Beväringsmönstringarne i detta Län hafva under ifrågavarande år lemnat följande resultat:

	Approberade till krigstjänst.	Kasserade eller befriade.	Ställde på tillväxt, bortflyttade eller frånvarande.	Summa vid mönstringen uppropade ynglingar.
år 1851	952	792	1,227	2,971
„ 1852	1,052	746	1,104	2,882
„ 1853	983	593	972	2,548
„ 1854	1,026	678	1,027	2,731
„ 1855	1,027	742	1,044	2,813

Kronouppbörden har under alla fem åren ingått ordentligt och med ganska obetydliga rester. Vid de summariska redogörelserne har restbeloppet å egentliga skatteuppbörden sällan uppgått för hela Länet till mera, än 1,500 å 2,000 R:dr Banko. Ingen af Länets uppbördsmän har under denna tid åsamkat sig någon proprie balans eller låtit sig komma bristande redovisning till last.

Politi. Fjerdingsmansbestyret är regleradt i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts nådiga Stadga den 1:sta Juni 1850 samt utgöres inom de flesta socknar turvis af hemmansinnehafvarne. Inom åtskilliga församlingar har man dock öfverenskommit om årliga bidrag till aflöning åt den eller de personer, som åtagit sig fjerdingsmanstjänstens bestridande, hvarigenom undanröjes behovet af de årliga omflytningarne och, utom andra fördelar, vinnes äfven den, att sålunda aflönade fjerdingsmän, hvilka vanligen qvarstadna länge i tjensten, hinna att förvärfa erfarenhet och vana uti dertill hörande göromål. Men försöken att göra denna method allmän hafva på de flesta ställen hindrats af allmogens obenägenhet att underkasta sig orläggandet af de årliga aflöningsbidragen, hvilka anses såsom en ny beskattning. — Kronobrefbäringen fortfar att vara ordnad på det i sednaste underdåniga berättelsen omförmälda sätt.

Till Länets förut ägda 97 gästgifverier har kommit ett nytt sådant i då varande köpingen Döderhultsvik, som innevarande år blifvit stapelstad under namn af Oscarshamn. Vid sistlidet års slut var skjutsentreprenad införd å 17 af dessa gästgifvaregårdar. Förhållandet med gästgifvaregårdarne å landet var i öfrigt följande:

Gästgifvaregårdar, belägne	Antal gästgifvaregårdar.	Gästgifvarnes		De reservskjutsskyldiges		Hästantal, som skall hållas af		
		antal.	hemmantal.	antal.	hemmantal.	Gästgifvarne.	Reservlaget.	Summa.
Vid stor landsväg	60	159	45	1,258	386	237	1,760	1,997
Vid härads- eller sockneväg	35	142	33	283	87	210	499	709
Tillsammans	95	301	78	1,541	473	447	2,259	2,706

Förteckningarne å det antal hästar, som under hvarje af ifrågavarande fem år begagnats till det ena eller andra slaget af allmän skjutsning, utvisa följande resultat:

	Antal hästar, begagnade till	
	Kronoskjutsning.	Gästgifveriskjutsning.
år 1851	4,936	36,107
» 1852	7,260	37,716
» 1853	2,114	38,703
» 1854	8,871	44,532
» 1855	2,982	53,820
Summa	26,163	210,878
eller i medeltal för hvarje år	5,233	42,177

Af förestående förteckning synes, att gästgifvareskjutsen ökats i en ganska betydlig grad, synnerligast under de två sednaste åren. Orsaken dertill torde vara att söka dels uti en, i jembredd med kommunikations-anstaltarnas förbättring, tilltagande

håg för resor och dels i den af en gynnsam konjunktur framkallade större liflighet i handel och rörelse.

Fattigvårdsväsendet har under ifrågavarande tidrymd undergått de förändringar, som föranledts af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Förordning den 13 Juli 1853. Den hufvudsakligaste af dessa förändringar gäller grunderne för bestämmandet af behöfvande persons försörjningsort, i hvilket afseende nuvarande stadganden äro vida enklare och mera lätta att tillämpa, än de förra. Endast få fattigvårdssamhällen hafva begagnat sig af den genom nya Förordningen samhället lemnade rätt att fördela fattigförsörjningen emellan kretsar eller rotar, af hvilka hvar och en drager vård om sina fattige. Bidragen till de årliga fattigvårdsutgifterne äro ganska kännbara och utgöra en icke ringa del af de utskylder, som drabba hemmansinnehafvarne. Förhållandet inom de olika fögderierne år 1855 inhemtas af följande tabell:

Fögderier.	Fögderiets hela folk-mängd.	I fattigvården intagne			Tillfällige understödstagare.		Summa fattigvårdskostnader i penningvärde.		
		äldre personer		bara.	mankön	qvinkön			
		mankön	qvinkön						
Tjustrs	38,748	108	263	276	196	276	20,714	2	2
Tunälans med flere häraders	43,062	117	339	339	239	448	8,655	13	—
Norra Möre med flere do	43,026	131	307	337	188	384	17,218	—	—
Södra Möre	39,250	240	525	405	185	258	16,408	24	—
Ölands Norra Mot	17,764	120	251	183	88	178	7,535	37	7
Ölands Södra Mot	17,325	64	183	114	43	123	5,314	32	9
Summa	199,175	780	1,868	1,654	939	1,667	75,846	13	6

Ordinarie fattighjonen uppgingo således till ett sammanräknadt antal af 4,302 personer eller omkring 2½ procent af folkmängden. Tilläggas de tillfällige understödstagarne, 2,606, så uppkommer en summa af 6,908 personer, eller 3½ procent af folknummern. Af fattigvårdsutgifterne belöpa omkring 20 R:dr Banko på hvarje fullt hemman; hvaremot, enligt förra berättelsen, beräknades endast Femton R:dr Banko per hemman. Tillökningen har sin förklaringsgrund i de stegrade prisen å lifsmedel.

Den allmänna *helsovården* i Länet har under ifrågavarande fem år icke undergått annan förändring, än att löner blifvit i nåder anslagne, år 1851 till en ytterligare provincial-läkare på Öland och år 1855 till en extra provincial-läkare för Handbörds härad. De sålunda tillkomne två nya läkaretjänsterne äro dock, i saknad af kompetente sökande, för närvarande obesatte.

Krogväsendet. Med inberäkning af de gästgifvaregårdar, som bibehållit utskänkningsrätten, funnos nedannämnde är följande antal tillåta näringsställen:

	Antal näringsställen.	Skatt och utskänkingsavgift.	
		R:dr	sk.
år 1851	75	786	24
» 1852	77	767	—
» 1853	79	724	32
» 1854	80	564	32
» 1855	52	10,103	16

Beloppet af de avgifter, som nästlidet är inflöto för utskänkning af och minuthandel med brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, utgjorde för hela Länet 19,798 R:dr 40 sk. 11 r:st. Banko, deraf för landet belöpte 11,791 R:dr 28 sk. 8 r:st.

Det i 1855 års nådiga Förordning om brännvinsförsäljning stadgade stränga ansvar emot olöflig minuthandel med brännvin har betydligt minskat antalet af sådana förbrytelser. Därförinnan voro de deremot icke sällsynta. Antalet af därför tilltalade personer utgjorde:

år 1851	201.
» 1852	245.
» 1853	551.
» 1854	364.
» 1855	521.

dervid

dervid dock bör anmärkas, att de flesta af de år 1855 åtalade minuteringsförseelserne varit begångne före den tid, då 1855 års nådiga Förordning trädde i verkställighet.

Fångvårdsanstalterne. I en föregående afdelning af denna underdåniga berättelse har jag omförmält, att det nya läns cellfängelset i slutet af år 1852 börjat att begagnas och att cellsystemets tillämpning här, såsom annorstädes, visat välgörande verkningar, ibland annat, äfven till fångpersonalens minskning. Fångvårdskostnaderna af alla slag utgjorde för detta Län:

år 1851	Banko R:dr 16,735: — 4.
» 1852	» » 21,870: 20. 9.
» 1853	» » 20,412: 46. 4.
» 1854	» » 19,996: 41. 5.
» 1855	» » 16,635: 7. 9.
	Summa Banko R:dr 95,650: 20. 7.
eller i medeltal årligen	» » » 19,130: 4. 1.

År 1847 uppgick denna kostnad till 30,440 R:dr Banko, hvaraf visar sig, att en icke obetydlig minskning deruti uppkommit.

Exsekutionsväsendet. Antalet af de å Landskansliet afgjorda skuldfordringsmål utgjorde:

år 1851	3,912, omfattande en summa af 617,551 R:dr Banko.
» 1852	3,973 » » » » 441,662 » »
» 1853	4,231 » » » » 454,508 » »
» 1854	2,732 » » » » 341,295 » »
» 1855	894 » » » » 77,825 » »

Den betydliga förminskningen i lagsökningsärendenas antal efter år 1853 innefattar ett ökad bevis på den derefter inträdda allmänna välmågan. Bankodiskontens och Smålands Privatbanks lagsökningar uppgingo:

år 1851	till ett antal af 81.
» 1852	» » » » 76.
» 1853	» » » » 80.
» 1854	» » » » 35.
» 1855	» » » » 28.

Enligt från Kronofogdarne inkomne uppgifter har förhållandet med utmättingsärendena varit följande:

Berättelse öfver Calmar Län för åren 1851—1855.

Utmättningsärenden, uti hvilka	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.	
	Antal utmät- ningsmål.	Fordrings- belopp. Banko.	Antal.	Belopp.	Antal.	Belopp.	Antal.	Belopp.	Antal.	Belopp.
liqid mellankommit, utan behof af ut- mätning	508	60,075	684	58,881	728	63,809	620	53,672	398	28,566
liqid blifvit erlagd ef- ter utmätning, men före godsets försälj- ning	1,160	116,095	1,356	132,364	1,868	174,566	1,430	117,265	805	149,719
liqid uttagits genom försäljning af lös- egendom	151	11,502	179	24,302	316	35,406	144	25,568	48	5,684
d:o d:o fast d:o . .	8	5,352	13	15,757	26	27,828	10	11,816	5	1,717
d:o ej kunnat utta- gas i anseende till fattigdom	349	18,207	379	26,816	547	53,136	342	34,869	233	9,687
Summa	2,176	211,231	2,611	258,120	3,485	354,745	2,546	243,190	1,489	195,373

Äfven denna förteckning ådagalägger på ett tillfredsställande sätt huru en stigande välmåga mer och mer minskat behovet af exekutiva åtgärder för fordringars indrivande. Detta förhållande faller mest i ögonen vid jämförelse emellan åren 1853 och 1855. De inlemnade exekutorialernas antal uppgick det förra året till 3,485, men det sednare året till endast 1,489; och då år 1855 försäljning af utmätt gods erfordrades till godtgörande af 342 fordringar, behöfde man år 1855 endast uti 53 mål skrida till denna ytterlighet.

Förhållandet med de å landet utmättningsvis försålde fastigheter har varit följande:

	Fastigheternas sammanräknade					
	antal.	förmedlade hemmantal.	värderingsbe- lopp i B:ko.		försäljnings- summa i B:ko.	
			R:dr	sk.	R:dr	sk.
år 1851	7	1 $\frac{29}{33}$	12,683	16	12,547	5
» 1852	11	2 $\frac{15}{16}$	22,566	32	25,782	16
» 1853	18	3 $\frac{3}{8}$	32,462	16	34,540	—
» 1854	11	2 $\frac{3}{4}$	16,050	—	18,918	32
» 1855	6	1 $\frac{1}{16}$	6,400	—	8,916	32
eller tillsammans	53	12 $\frac{1}{2}$	90,162	16	100,704	37

Följande antal personer hafva för nedanstående, sammanräknade gäldbellopp varit uti länshäktet bysatte, nemligen:

år 1851	9 personer	för gäld af Banko	R:dr 4,730: 37.
» 1852	9 »	»	4,194: 12.
» 1853	13 »	»	7,660: 17.
» 1854	15 »	»	6,250: 45.
» 1855	5 »	»	1,207: 37.

Sparbanker. Sådana finnas å landet endast i fyra socknar. Sammanräknade beloppet af de i dem insatte kapitaler utgjorde nästlidet år 75,102 R:dr Banko, tillhörande 1,057 särskilda personer. Sparbankernes egna fonder uppgingo samma år till 4,323 R:dr samma mynt. Under sagde år blefvo 41,236 R:dr 34 sk. insatte, hvaremot endast 8,785 R:dr 38 sk. uttogos. Under sistlidet år vidtogos förberedande åtgärder för bildande af en för hela Länet gemensam sparbanks- och ränteförsäkringsanstalt, hvilken, efter vunnen nådig oktroj, först under innevarande år kommit i verksamhet.

Hypotheksföreningar. De två Norra fögderierna i Länet tillhöra Östgötha-, men de öfrige fyra fögderierna Småländska Hypotheksföreningens område. Förhållandet med begge dessa föreningars verksamhet inom detta Län under hvartera af åren 1850 och 1855 visar sig utaf följande sammandrag af de utaf verkens styrelser mig meddelade uppgifter:

	Östgötha Hypotheksförening.		Småländska Hypotheksföreningen.	
	år 1850.	år 1855.	år 1850.	år 1855.
	R:dr	R:dr	R:dr	R:dr
Belopp, för hvilket fastigheter inom detta Län vunnit inträde i Föreningen	1,471,300	2,630,566	656,000	1,260,266
Dessa fastigheters begagnade lånerätt	1,356,483	2,626,566	626,166	1,217,766

hvaraf visar sig att dessa låneinrättningar blifvit i en ansenlig ökad mån begagnade äfven inom detta Län.

Länets *Brandstodsbolag* har år från år utvidgat sin verksamhet, och de årliga ersättningsbeloppen hafva varit föga kända. Förhållandet skönjes närmare af följande sammandrag:

	Bolagets hela ansvarighetssumma.		Uttaxerade Brandskade-ersättningar.	
	Banko.		Banko.	
	R:dr	sk.	R:dr	sk.
år 1851	13,344,060	—	6,715	35
» 1852	13,645,610	—	4,160	17
» 1853	13,982,850	—	4,756	35
» 1854	14,625,430	—	15,571	13
» 1855	15,689,280	—	8,726	34

Brandskade-ersättningarna hafva således i allmänhet icke uppgått till mera än 26 å 28 sk. på hvarje 1,000 Riksdalers försäkringsvärde.

Skottpenningar hafva af Länet genom årlige bidrag af hemmanen bildade jagtkassa blifvit utbetalde för följande antal dödade rofdjur, nemligen:

	Skottpenningar utdelades				Till skottpenningarnes bestridande uttaxerades å hvarje fullt hemman.				
	för			med Banko R:dr	Banko.				
	Vargar	Lodjur	Räfvar						
				R:dr	sk.				
år 1851	9	14	800	1,920	1	—			
» 1852	20	16	764	2,088	—	36			
» 1853	15	12	777	1,974	—	36			
» 1854	17	4	765	1,910	—	36			
» 1855	15	4	902	2,144	—	36			
eller för alla fem åren				76	50	4,008	10,036	—	—

I *Postväsendet* hafva under ifrågavarande tidrymd åtskilliga förbättringar vidtagits. År 1850 funnos postkontor inrättade i Calmar, Westervik, Wimmerby, Borgholm, Döderhultsvik (eller numera Oscarshamn) och Stora Rör samt postexpedition i Staby. Sedermera hafva tillkommit två nya postexpeditioner, nemligen i köpingarne Mönsterås och Gamlebyn; hvarjemte ny postforsling blifvit inrättad emellan Westervik och Linköping. Miltalet af den landsväg, som af allmänna posterne i detta Län hvarje vecka befares, uppgår till 252. Sammanräknade postforslings-kostnaderne utgjorde sistlidet år 7,898 R:dr 30 sk. 7 r:st. Banko. Samma år var porto-intäkten:

vid Calmar Postkontor	B:ko R:dr	12,387: 18. 4.
» Westerviks d:o	»	7,613: 37. 6.
» Oscarshamns d:o	»	3,038: 47. —
» Wimmerby d:o	»	3,647: 23. 5.
» Borgholms d:o	»	1,552: 14. —
» Stora Rör d:o	»	717: 41. 1.
» Mönsterås Postexpedition	»	1,256: 39. 8.
» Staby d:o	»	641: 25. 9.

eller tillsammans B:ko R:dr 30,856: 6. 9.

Åt de *allmänna vägarne* förbättrande har Länstyrelsen sökt att egna en oafflätlig uppmärksamhet, som ock haft till följd, att vägarne under sednare åren

blifvit märkbart förbättrade, synnerligast genom anbringande af tillräckligen breda och djupa diken, hvilka förut på de flesta ställen antingen saknades eller icke motsvarade ändamålet. Landsvägen emellan gästgivaregårdarne Lund och Getterum i Tjuströ samt Ishult i Tunaläns härad, hvilken väg fordom, i anseende till många branta backar, var särdeles svår att färdas, har nu genom kostsamma omläggningar blifvit befriad från backar samt i öfrigt vunnit betydlig förbättring. Detta vackra vägarbete, hvartill Majoren Backlund uppgjort planen, har med understöd af statsmedel, men äfven med ansenlig enskild uppoffring och berömlig omtänka, blifvit utfördt på föranstaltande af nämnde ords betydligaste jordägare, Brukspatronen J. Tillberg. Längre upp i Tjuströ fögderi arbetas med andra vägomläggningar, hvilka ännu icke hunnit fullbordas. Arbetsplaner och kostnadsförslag äro uppgjorda för omläggning dels af stora Stockholmsvägen genom Sefvedes härad, dels af landsvägen från Wimmerby öster ut mot Westervik, och dels af två allmänna vägar i Tunaläns härad. Af dertill anvisade allmänna medel har Eders Kongl. Maj:ts nästlidet år i nåder beviljat 4,650 R:dr Banko till omläggning af vägen emellan Bockara gästgivaregård och nuvarande staden Oscarshamn samt 16,990 R:dr samma mynt till anläggande af en ny landsväg tvärtigenom Södra Møre härad från Wissefjerda kyrka till Wassmolösa tingsställe. Det förra af dessa begge företag är redan under arbete och omfattas med lifligt interesse af ortens både possessionater och allmoge. Väganläggningen i Södra Møre härad åter, ehuru önskvärd för befolkningen i det inre af häradet, har dock rönt motstånd af hemmansinnehafvarne i strandsocknarne, hvilka, till följd af en sämjevis uppgjord vägdelening, hafva vida kortare vägstycken än de inre socknarne. Emedlertid har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nyligen genom utslag förordnat om häradets skyldighet att anlägga och framgent underhålla berörde nya väg, hvilken är så mycket mera nödvändig, som alla de uti detta härad, det största och folkrikaste i Länet, nu befintliga allmänna vägar löpa utefter häradets yttre gränser, utau att någon af dem leder in uti eller genom det inre af häradet; i sammanhang hvarmed äfven beslutats om ny allmän vägdelening i nämnde härad. Vid Mörbylänga köping på Öland har med ett statsanslag af 4,500 R:dr och betydlig enskild uppoffring af kommunen anlagts en större lastbrygga för allmänt behof. Likaledes har ett i orten bildadt bolag företagit sig att, med i nåder beviljadt statsanslag, utgörande 12,000 R:dr Banko, anlägga en ny väg från Fröbygårda färjplats på Öland till några en sjettedels mil ut i sjön belägne holmar, som erbjuda tillfälle till inrättande af en högst behöflig landningsplats med tillräckligt djupt vatten.

Städerna.

1:o Stapelstaden Calmar.

Sedan år 1850 hafva inga hufvudsakliga förändringar ägt rum i afseende på stadens tomt-antal samt jord och mark. Då, som nu, voro tomternas antal 584, hvaraf 10 äro obebyggda och 22 upptagas af publice byggnader. Fastighetsvärdet år 1855 och dess fördelning emellan olika ståndsklasser inhemtas af följande förteckning:

	Taxeringsvärde.	
Ridderskapet och Adeln	B:ko	R:dr 48,150.
Presteståndet	”	” 21,900.
Borgareståndet	”	” 672,800.
Ofrälse ståndspersoner	”	” 166,750.
Embets- och tjenstemäns boställen	”	” 8,000.
Andra personer	”	” 167,400.
	Summa B:ko	R:dr 1,085,000.

Stadens jordområde utgör tillsammans 1,564 tunnland i areal. I afseende på beskaffenheten fördelas denna jord uti

åker, äng, trädgårdar och tomter	930½ tunnland,
betesmark	553½ ”
oduglig mark	80½ ”

Summa 1,564 tunnland.

En stor del af åkerjorden innehafves såsom boställsjord af stadens kyrkoherde och magistrat. Omkring 80 tunnland tillhöra, under namn af fortifikationsjord, Eders Kongl. Måjt och Kronan, men disponeras på särskilde vilkor af domkyrkorådet. Af den ursprungligen till staden donerade jord har en icke obetydlig del i förra tider blifvit såld eller eljest upplåten till enskilde personer, som derå vunnit'lagsfart. Af den för stadens räkning utarrenderade jorden hade stadskassan sistlidet år en inkomst af 1,214 R:dr 44 sk. 9 r:st. Banko.

Folkmängden, som år 1850 utgjorde 6,503 personer, hade vid sistlidet års slut stigit till 7,185. Under denna mellantid har de föddas antal endast med 226 personer öfverstigit antalet af döda, hvarföre folkmängdens betydliga tillväxt haft sin förnämsta orsak uti inflytningar. Befolkningens fördelning i ståndsklasser visar sig år 1855 sålunda:

Ridderskapet och Adeln och deras hushåll		74 personer
Presteståndet	d:o	59 "
Borgareståndet	d:o	1,746 "
Ofrälse ståndspersoner	d:o	540 "
Ägare af jordlägenheter	d:o	26 "
Gemenskapen af krigsfolket	d:o	16 "
Arbetsklassen eller sådana hushåll, som sakna eget jordbruk eller andra näringsmedel än deras arbetskraft		4,724 "

Summa 7,185 personer.

Folkskolor finnas två, deraf den ena med två lärare för staden och den andra med en lärare för förstäderna. Lärarnes sammanräknade lön utgör 966 R:dr 32 sk. Banko. Lärjungarnes antal uppgick år 1855 till 370. För fattiga flickors undervisning i nyttiga handslöjder finnes här en genom sammanskott bildad och underhållen anstalt under namn af Bernhardinas flickskola. Af en antagen lärarinna lemnas der kostnadsfri undervisning åt 30 flickor, hvilka vissa timmar om dagen äfven besöka folkskolan.

De här befintliga läroverk, som bekostas af statsverket, äro följande:

1:o Calmar elementar-läroverk med sexton lärare för språk och vetenskaper samt särskilda lärare i gymnastik, sång och ritkonst. Lärarnes löner uppgingo år 1855 till 16,836 R:dr 17 sk. 2 rist. Banko. Lärjungarnes antal var:

år 1851	168.
» 1852	175.
» 1853	184.
» 1854	196.
» 1855	228.

hvilka siffror utvisa en alltjemt fortgående ökning.

2:o Seminarium för folkskolelärare. Föreståndaren har i årlig lön 400 R:dr, hvarförutan arfvoden lemnas till en sånglärare 100 R:dr och till gymnastikläraren 30 R:dr, allt Banko, äfvensom efter öfverenskommelse för undervisning i trädgårdsskötseln. Elevernas antal utgjorde sistlidet år 21.

3:o Navigationsskolan med en ordinarie och en underlärare, åtnjutande i årlig lön, den förre 1,000 R:dr och den sednare 333½ R:dr Banko, jemte fria rum uti ett af staden åt denna skola inköpt hus.

Elevernas antal uppgick:

år 1851 till	19
» 1852 »	26.

är

år 1853 till	24.
» 1854 »	32.
» 1855 »	42.

Härförutan finnas i staden åtskilliga privata skolor.

Den allmänna sedligheten, utan att förtjena något loford, är dock icke sämre än i de flesta andra sjöstäder. Gröfre brott förspörjas sällan. Fylleri och lönnkrögeri, som varit de mest förekommande förbrytelser, halva märkbart aftagit under sednare åren, hufvudsakligen till följd deraf, att stadens krogar och näringsställen varit öfvertagne af ett bolag, som nitiskt vakat öfver ordningens upprätthållande. Detta bolag handlar fullkomligt oegennyttigt, och af den betydliga vinst, som rörelsen inbringar, afstår det en del till stadskassan samt använder det öfriga till för staden nyttiga ändamål. Proportionen emellan de af äkta och oäkta säng födda barnens antal har jemväl på sednare åren blifvit mindre ogynnsam än tillförne.

Handel och sjöfart fortfara att utgöra stadens förnämsta näringsmedel. De sednare årens gynnande konjunktur för denna rörelse har icke kunnat undgå att fördelaktigt inverka på affärernas gång härstädes och på de handlandes välstånd, i förening hvarmed äfven alla de personer, som af dem sysselsättas, såsom skeppare och sjöfolk samt en mängd arbetare, fått ökade inkomster, som ock varit och äro för dem behöflige, med hänsigt till de förhöjda prisen på alla slags lifsmedel.

De handlandes antal utgjorde sistlidet år 69 och deras betjening 48.

Stadens handelsflotta utgjorde år 1855:

	antal	lästetal.
Fartyg, begagnade till utrikes sjöfart	81.	4,445.
d:o seglande på inrikes farvatten	19.	321.
	Summa 100.	4,766.

År 1850 utgjorde fartygens antal 147, med en sammanräknad drägtighet af 4,557 läster. Handelsflottan består således nu af betydligt färre, men likväl mycket större fartyg. Flera af fartygen sysselsättas nu med fraktfart på allägsnare farvatten. Följande från Tullkammaren infortrade uppgifter lemna närmare upplysning om sjöfarten här och i de till tullkammare-distriktet hörande hamnar.

»Uppgift på antal fartyg, som nedannämnde år från Calmar tullkammare-distrikt blifvit expedierade med laster till utrikes orter.

Berättelse öfver Calmar Län för åren 1851—1855.

	Svenska fartyg.	Utländska fartyg.	Summa fartyg.
år 1851	455	68	501
» 1852	446	61	507
» 1853	545	45	586
» 1854	678	90	768
» 1855	660	98	758
Summa	2,760	360	3,120

»Uppgift på antalet af utländska fartyg, som under nedannämnde år besökt hamnar inom Calmar tullkammare-distrikt.

	Norriska	Ryska	Preussiska	Danska	Mecklen- burgska	Engelska	Franska	Holländska	Summa fartyg
år 1851	36	3	1	25	25	1	—	1	90
» 1852	25	1	—	9	20	—	—	1	56
» 1853	29	1	6	4	12	—	1	—	53
» 1854	49	—	17	21	25	—	—	1	113
» 1855	55	—	11	17	20	1	—	1	105

»Trädvaru-exporten till utrikes orter från hamnar inom Calmar tullkammare-distrikt:

	Plankor, tolfter	Bräder, tolfter	Balkar och Sparrar, st.	Diverse Stäf, stycken	Lathwood och annan ved, famnar	Tjära, tunnor
år 1851	5,950	111,267	45,265	533,040	236	1,812
» 1852	7,512	113,702	49,417	381,600	144	1,427
» 1853	9,880	123,278	63,413	385,920	264	1,564
» 1854	27,071	124,533	93,994	144,960	103	2,782
» 1855	21,077	175,027	56,360	115,680	521	3,276

a) Spannmåls-exporten till utrikes orter från hamnar inom Calmar tullkam-
mare-distrikt:

	Hvete, tunnor	Råg, tunnor	Korn, tunnor	Hafre, tunnor	Ärter och Bönor, tunnor	Diverse Mjöl, lisp:d
år 1851 . . .	—	10	—	—	—	—
» 1852 . . .	—	—	15	—	—	18
» 1853 . . .	—	2,040	1,455	—	13	—
» 1854 . . .	1,187½	16,670	4,458	—	50	55
» 1855 . . .	238	34,442	10,036	1,528	4	—

b) Spannmåls-importen från utrikes orter till hamnar inom Calmar tullkam-
mare-distrikt:

	Hvete, tunnor	Råg, tunnor	Korn, tunnor	Hafre, tunnor	Ärter och Bönor, tunnor	Diverse Mjöl, lisp:d
år 1851 . . .	31½	78	114	—	—	681
» 1852 . . .	—	396	—	—	—	—
» 1853 . . .	—	315½	562½	24	4	—
» 1854 . . .	—	—	30	—	—	—
» 1855 . . .	—	—	—	—	—	—

Uppgift å ordinarie uppbörden vid Calmar Sjö tullskammare nedannämnde år.

	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		
<i>Tullmedel:</i>											
Inkommande . . .	116,625	14	105,806	21	—	125,377	43	181,337	19	218,450	16
Utgående	5,812	3	6,059	21	—	6,933	43	11,362	17	10,115	13
Handelsfondens medel . . .	11,522	45	10,460	24	—	12,412	34	17,972	25	[21,620	4
<i>Båkmedel:</i>											
Inkommande . . .	2,506	47	2,381	15	—	2,569	20	3,474	47	3,700	14
Utgående	4,350	41	4,206	45	—	4,834	32	6,141	20	6,546	23
Iarikes	432	25	342	15	6	219	9	209	28	288	8
Summa B:ko R:dr	141,250	31	129,256	45	6	152,347	37	220,498	12	260,720	30

I följd af sitt läge har Calmar blifvit en mötesplats för nästan alla de ångfartyg, som färdas genom den, Sveriges sydöstra kust omgifvande del af Östersjön. Staden besöktes sistlidet år reguliert i hvarje vecka af 13 ångfartyg, deraf fyra gingo emellan Stockholm och Lübeck, två emellan Stockholm och Stettin, två emellan Stockholm, Wisby och Calmar, två emellan Norrköping och Calmar samt tre emellan Stockholm, Skåne och Köpenhamn. Denna lifliga ångbåtstrafik har mycket bidragit att öka rörelsen i staden.

Här finnas följande fabriker och manufakturverk:

a) 2:ne tobaks- och snus-fabriker, hvilkas tillverkning sistlidet år utgjort:

Kardustobak	28,542	℔
Rulltobak	14,186	»
Snus	75,426	»
Cigarrer	165,500	st.

alltsammans värderadt till 64,355 R:dr Banko.

- b) en tändsticksfabrik, anlagd år 1852, med en årlig tillverkning af 4,000 R:dr Banko värde.
- c) en tapetfabrik. Årlig tillverkning 1,000 R:dr Banko.
- d) en ylleväfnadsfabrik. Tillverkningsvärde 2,000 R:dr Banko.
- e) 2:ne urfabriker d:o d:o 1,200 R:dr Banko.
- f) 2:ne färgerifabriker d:o d:o 2,040 R:dr Banko, och
- g) en ångqvarn för säds förmalning till mjöl och gryn.

Följande handverkare hade år 1855 här i staden verkstäder, neml.:

Bagare	6.
Bokbindare	4.
Bleckslagare	2.
Garfvare	5.
Glasmästare	1.
Guldsmeder	3.
Handskmakare	3.
Kakelugnsmakare	2.
Kammakare	1.
Kopparslagare	4.
Körsnär	1.
Murmästare	2.
Målare	6.
Repslagare	2.

Sudelmakare	3.
Segelsömmare	1.
Svarfvare	4.
Socketbagare	3.
Skomakare	16.
Skräddare	10.
Snickare	7.
Smeder	5.
Tunnbindare	2.
Tenngjutare	1.
Vagnmakare	1.
Timmermansmästare	1.

Summa 101 mästare,

hvilka tillsammans sysselsätta 232 gesäller och lärlingar.

Såsom försörjningsmedel idkades följande handverk af nedanstående antal personer:

Bageri	33.
Bryggeri	8.
Hattmakeri-yrket	2.
Kopparslagare-yrket	1.
Målare-yrket	6.
Murare-yrket	4.
Skräddare-yrket	20.
Skomakare-yrket	17.
Snickare-yrket	9.
Slagtare-yrket	5.
Smeds-yrket	2.
Socketbagare-yrket	3.
Lacktillverkning	1.

Summa 111 personer.

Härförutan finnas 5 större bryggerier och 6 bagerier.

Aktieägare, af hvilka de fleste äro skeppsredare härstädes, äga ett på en holme utanför staden anlagdt skeppsvarf. Med en arbetsstyrka af omkring 120 personer hafva der under dessa fem år blifvit:

nybyggde	5 fartyg om 419 läster,
förbyggde eller ansenligen reparerade	26 » » 1,190 »

Följande större arbetsföretag af allmän beskaffenhet hafva under ifrågavarande fem år blifvit här dels påbörjade och dels fullbordade:

- a) hamnbyggnaden, fullbordad nästlidet år, med ett statsanslag af **35,386 R:dr** Banko och betydliga uppoffringar af stadens medel;
- b) uppförandet af en ny kajbyggnad i härvarande hamn. Till detta arbete, som påbörjades år **1854** och utföres med huggen sten, har staden erhållit ett lån af **30,000 R:dr** Banko utur handels- och sjöfartsfonden;
- c) anläggning af en ny inkörsväg till staden, i sammanhang hvarmed verkstälts betydliga planeringsarbeten jemte planteringar dels på stadskassans bekostnad och dels genom enskilda sammanskott samt bidrag af sparbankens och bränvinsutskänknings-bolagets vinstmedel. Dessa ännu icke fullbordade arbeten hafva redan märkbart förskönat omgifningarne kring inkörseln till staden;
- d) uppbyggandet af ett på aktier stäldt badhus, som kostat omkring **13,000 R:dr** Banko.

Den sistlidet år anlagda östra telegraflinien har i Calmar en af sina hufvudstationer. På stadens bekostnad blef för detta ändamål inköpt och inredt ett passande hus vid södra vällen. Telegrafbyrån öppnades den 4 sistlidne September. Under den återstående delen af året afsändes härifrån **922 telegrafdepescher**, deraf **111** till ut- och **811** till inrikes orter.

Stadens fattigvård kostade nästlidet år **7,816 R:dr 14 sk. 7 r:st.** Banko. De ordinarie fattighjonerna voro **206**, hvaribland **129** barn. Tillfälligt understöd lemnades dessutom åt **252** personer. Tillskotten till fattigvårdsutgifterna uttaxeras årligen af en dertill vald komité.

Stadens gästgifveriskjutning är ställd på entreprenad och bestrides med **24** hästar, hvilkas ägare hafva nyttjanderätten till **66½** tunnland stadsjord och tillika af stadskassan årligen uppbära **500 R:dr** Banko. Till skjutning utgingo:

år 1851	1,827 hästar.
» 1852	1,952 »
» 1853	2,125 »
» 1854	2,366 »
» 1855	2,791 »

hvaraf skönjes, att skjutstrafiken på dessa fem år ökats med mera än **50** procent.

Förhållandet med de af stadens Magistrat handlagde utmättningsärenden inhemtas af följande uppgifter.

»Handlagde utmättningsärendens antal och belopp:

	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.	
	Antal utmättningsärenden	Fordringsbelopp, B:ko R:dr	Antal.	Belopp, B:ko R:dr	Antal.	Belopp, B:ko R:dr	Antal.	Belopp, B:ko R:dr	Antal.	Belopp, B:ko R:dr
Liquid mellankommit förrän utmätning skett	23	2,120	14	1,793	97	9,279	44	5,170	31	2,761
d:o erlagt efter utmätning före godsets försäljning. .	49	4,537	66	6,619	137	17,868	85	7,073	58	6,322
d:o uttagits genom försäljning af utmätt lösegendom	36	2,839	41	4,163	8	280	8	782	1	150
d:o genom försäljning af fast egendom	9	8,430	8	4,275	5	1,902	5	4,143	2	173
d:o ej kunnat uttagas i anseende till fattigdom och konkurser	52	1,587	56	4,613	116	7,803	63	2,259	43	1,292
Summa under hvarje år handlagde utmättningsärenden	169	19,513	185	21,463	363	37,132	205	19,427	135	10,698

»Utmättningsvis försälde fastigheter:

	Fastigheternas sammanräknade		
	Antal.	Värderingsbelopp, Banko.	Försäljningsbelopp, Banko.
under åren 1851	9	14,366	32 11,793 16
” ” 1852	8	7,933	16 6,739 —
” ” 1853	5	9,850	— 6,537 18
” ” 1854	5	15,000	— 12,837 —
” ” 1855	9	1,633	16 1,433 16

Calmar stads Sparbanks ställning har under ifrågavarande fem år förhållit sig som följer:

	Summan af insatte kapitaler			Bankens egen fond			Medel, som under året blifvit						Antal delägare
							insatte			uttagne			
år 1851	91,493	10	—	6,355	25	3	16,815	32	—	14,875	18	—	1,337
» 1852	93,752	8	—	7,414	43	10	18,749	16	—	20,681	25	—	1,380
» 1853	99,807	7	—	8,323	20	11	19,837	25	—	18,215	14	—	1,483
» 1854	103,962	14	—	9,091	15	6	20,340	19	—	20,749	17	—	1,544
» 1855	109,212	7	—	9,088	2	9	25,031	28	—	24,416	21	—	1,614

I städernas allmänna Brandstodsbolag ägde denna stad vid 1855 års slut försäkrade fastigheter till sammanräknadt belopp af 698,750 R:dr Banko. I städernas Försäkringsbolag för lösören var då lösegendom här försäkrad till värde af 668,960 R:dr samma mynt. Under ifrågavarande fem år har staden icke varit hemsökt af någon eldsvåda.

Här befintliga pensions- och välgörenhets-inrättningar äro följande:

- 1:o Calmar stifts allmänna enke- och pupillkassa med en fond af 12,841 R:dr B:ko.
- 2:o Handlande borgares d:o d:o d:o 48,509 R:dr „
- 3:o Handverksborgarnes d:o d:o d:o 10,533 R:dr „
- 4:o Skeppare-societetens d:o d:o d:o 28,423 R:dr „
- 5:o Arbetsklassens d:o d:o d:o 1,116 R:dr „
- 6:o Borgerskapets begrafnings-kassa d:o d:o 1,100 R:dr B:ko.
- 7:o Fröbergiska stiftelsen för vanvårdade barns uppfostran. Denna i föregående fem-års-berättelser omförmälda stiftelse, tillkommen genom testamente af Direktören Fröberg i lifstiden, har i följd af testaments-bestämmelserne ännu icke trädt i verksamhet. Emedlertid hafva nödige byggnader blifvit uppförde med en kostnad af cirka 63,000 R:dr Banko. Stiftelsen, hvilken med lika mycket nit som oegenlytta förvaltas af Majoren m. m. Grefve C. Posse, ägde vid nästlidet års slut

Räntebärande kapitaler Banko R:dr 145,100.
fastighetsvärde omkring » » 75,000.

eller tillsammans omkring Banko R:dr 220,100.

8:o Under Domkapitlets vård:

- a) Särskilde stipendii-fonder, hvilkas sammanlagda kapital-belopp utgör **7,480 R:dr 26 sk. 8 r:st.** Banko, deraf räntorne årligen utgå till stipendier, dels vid läroverken härstädes, dels vid akademierne.
- b) Wijkska fonden, stiftad år **1821** af framlidne Kansli-Rådet P. Wijk, till understöd för fattiga prest-enkor samt studerande. Den hade vid sednaste bokslut en kapitalbehållning af **45,979 R:dr 22 sk. 5 r:st.** Banko.
- c) Lindbäckska fonden, stiftad af framlidne Prosten J. C. Lindbäck år **1823**, för enahanda ändamål. Vid sednaste bokslut var dess behållning **3,572 R:dr 47 sk. 1 r:st.** Banko.
- d) Grotteska fonden med ett kapital af **533 R:dr 16 sk.** Banko, hvaraf årliga räntan öfverlemnas till stadens fattigvård; och
- e) Nobenschöldska donationen, till förmån för fattige borgare-barn, å **2,000 R:dr** Banko. Den förvaltas af en Domkapitlets ledamot, en ledamot af Magistraten och en dito af Borgerskapets Äldste bland handlande.

9:o Under Domkyrko-Rådets förvaltning:

- a) Ekmanska fonden, utgörande **1,666 R:dr 32 sk.** Banko, hvaraf räntan utdelas till behöfvande borgare-enkor och barn;
- b) Björkmanska fonden, **512 R:dr** Banko, hvaraf räntan tilldelas sex fattiga enkor;
- c) Hanellska fonden **1,266 R:dr 32 sk.** Banko. Räntan häraf tillfaller nio fattiga qvinnor;
- d) Scheweska fonden, **700 R:dr** Banko, hvaraf räntan är anslagen till tvänne behöfvande enkor; och
- e) Grandinska fonden. Genom donationsbref den 6:te December sistlidet år, har Handlanden, vice Konsuln J. P. Grandin och dess fru anslagit **3,333 R:dr 16 sk.** Banko att af Kyrko-Rådet disponeras sålunda, att räntan deraf, **166 R:dr 32 sk.**, skulle årligen användas till pensioner åt tio gamla och orkeslösa, välfrejdade tjenare af begge könen, inom stads- och slotts församlingarne härstädes; och

10:o Under förvaltning af Magistraten:

- a) Björkmanska testaments-fonden, till förmån för 2:ne borgare-enkor. Fonden utgör **821 R:dr 42 sk.** Banko;
- b) Schwederska d:o. Till understöd för fattige borgare-barn.

Stadskassans inkomster utgjorde:

år 1851	B:ko R:dr 19,246: 41. 9.
» 1852	» » 14,512: 40. 6.
» 1853	» » 24,361: 47. —

Transport B:ko R:dr **58,121: 33. 3.**

	Transport Banko R:dr	58,121: 33. 3.
år 1854	» »	27,872: 39. —
» 1855	» »	22,537: 40. 6.
	eller tillsammans Banko R:dr	108,532: 16. 9.

Kassans utgifter voro deremot:

år 1851	Banko R:dr	20,947: 12. —
» 1852	» »	15,384: 38. 9.
» 1853	» »	21,433: 36. 6.
» 1854	» »	24,141: 28. 6.
» 1855	» »	20,800: 25. 2.

eller tillsammans Banko R:dr 102,707: 44. 11.

hvaraf således visar sig, att inkomsterne för alla fem åren lemnat en sammanräknad behållning af 5,824 R:dr 18 sk. 10 r:st., eller i medeltal 1,165 R:dr Banko årligen.

Förhållandet med krogväsendet och bränvinsförsäljningen inbemas af följande uppgift:

»Angående bränvinsminuteringen i Calmar stad.

	Antal tillät- ne källare, värdshus och krogar.	Deraf in- gången skatt.		Antal perso- ner, plikt- fällde för o- lofflig brän- vinsminu- tering.	Bötesbe- loppet, Banko
		R:dr	sk.		
år 1851	13	496	—	68	4,480
» 1852	13	476	—	75	11,520
» 1853	13	582	32	63	3,650
» 1854	11	410	—	17	320
» 1855	19	4,712	24	9	420

Stadens sjukvård är anförtrodd en stadsläkare, hvarjemte stadskassan allönar en badaremästare och två barumorskor. För öfrigt finnas här bosatte en provincial-, en kurhus- och en fång-läkare. Sistlidet års höst utbröt kolerafarsot här i staden och den fortfor med få afbrott till den 7 sistlidne Mars, då sista sjukdomsfallet inträffade. Af denna sjukdom blefvo inalles 190 personer angripne, af hvilka 86 dogo.

Angående härvarande kurhus, hvars distrikt omfattar Länets två södra fögderier på fasta landet, hafva följande uppgifter blifvit meddelade:

	I Kurhuset vårdade patienter.						Kurhusets inkomster utgjorde			Alla utgifterne under året, B:ko R:dr				
	Betalande			Icke betalande			Summa Summarum	af hvarje mantalskriver person	Tillsammans B:ko R:dr					
	mankön	qvinkön	Summa	mankön	qvinkön	Summa								
år 1851 . . .	—	—	—	130	98	228	228	à 5 sk.	4,166	27	—	3,790	10	4
„ 1852 . . .	—	—	—	118	86	204	204	à 5 sk.	4,184	40	—	4,331	31	8
„ 1853 . . .	—	—	—	115	89	204	204	à 5 sk.	4,261	7	—	4,209	44	7
„ 1854 . . .	—	—	—	132	124	256	256	à 5 sk.	4,307	32	—	4,695	18	3
„ 1855 . . .	10	5	15	105	103	208	223	à 6 sk.	5,419	32	6	4,144	14	2
Summa	10	5	15	600	500	1,100	1,115	—	22,289	42	6	21,171	23	—

2:o. Stapelstaden Westervik.

I afseende på stadens jord och mark, tomtindelning m. m. hafva, under ifrågasvarande tidrymd, inga andra förändringar ägt rum, än dels att den till Magistraten förut upplåtna löningsjord från och med år 1851 återfallit till stadskassans disposition, emot årligt vederlag af **133 R:dr 16 sk.** Banko för hvarje lott, och dels att **66,647** kvadratalnar af den staden på östra sidan angränsande mark blifvit samma år under namn af Östra Malm upplåtne till boningsplaner åt arbetsfolk och indelade till **44** tomter, deraf fyra nu äro bebyggde.

All stadens mark omfattar en areal af tillsammans **4,636** tunne- och **11** kappland. Deraf upptaga:

Staden och malmarne	53	tunnland	27	kappland.
Åkerjord	478	»	13	»
Äng	843	»	»	»
Skog och betesmark	2,978	»	»	»
Varfsplaner, vägar, holmar och impedimenta	283	»	3	»

Summa **4,636** tunnland **11** kappland.

Omkring **74** tunnland af stadsjorden disponeras af kyrkan ock klereciat. Under äganderätt innehafva enskilde personer **2,147** tunnland. Det öfriga, deraf största

delen är underlagd 4 af staden bebyggda jordlägenheter, utarrenderas för stadskassans räkning och inbringar tillsammans 1,977 R:dr Banko om året, hvarförutan innehafvarne af nyssnämnde fyra lägenheter utgöra stadens gästgifveri-skjutsning. Vid år 1824 förrättad skattläggning blef all stadsjorden beräknad till 9 $\frac{1}{2}$ hemman, deruti likväl inbegripes den under staden lydande, till $\frac{1}{2}$ hemman upptagne köpingen Gamlebyn. Jordmänen består hufvudsakligast af sand och ör. Skogen är obetydlig. Gårdstomternas antal är 562, deraf 503 äro belägna inom och 59 utom staden. Af de förra äro 53 ännu obebyggda och 11 upptagne af publika byggnader.

Stadens folkmängd, som år 1850 utgjorde 4,116 personer, uppgick vid 1855 års slut till 5,038. Denna betydliga folkökning är till största delen uppkommen genom inflyttningar.

Folkundervisningen besörjes i två fasta skolor, hvarförutan finnas nio enskilda skolor, der smärre barn undervisas. Dessa skolor bevistades år 1855 af 545 barn.

På stadens bekostnad underhålles i Westervik en högre apologist-skola, der lärarne utgöras af en Rektor, tre Kolleger, en Kantor samt en lärare i teckning och en i gymnastik. Elevernas antal har under dessa fem år gradvis ökats från 101 till 127. Till lärarnes aflöning bidrager staden med 20 tunnor spanmål årligen.

Angående allmänna sedligheten har Magistraten åberopat följande af stadens pastor afgifna yttrande:

»Förhållandet i detta hänseende synes ganska tillfredsställande. Folket, med undantag af få individer, och desse merändels under sednare åren hit inflyttade, visar sig omisskänligt vara ett gudfruktigt, arbetsamt, redligt och laglydigt folk. Dryckenskapslasten har till den grad aftagit, att af stadens invånare man nästan aldrig i det offentliga ser någon berusad person. De af oäkta säng födda barnens antal har under sednare åren icke öfverstigit 14 procent af de föddas totalsumma. Under innevarande år har hittills (den 29 Mars 1855) icke något oäkta barn blifvit »i staden födt.»

Stadens hufvudnäringar äro handel och sjöfart. Import- och minuthandeln är vida mindre betydlig, än den handel, som afser export af ortens trädvaror samt landt- och bergsbruksprodukter. Stadens handlande äro till största delen skeppsredare. Fartygen, i hvilka oftast flera personer hafva del, äro i allmänhet stora och välbyggda samt gå vanligen på fraktfart å allägnsna farvatten. Sistlidet år funnos i Westervik 37 burskapsägande handlande, af hvilka två hade burskap endast på inrikes handel. Antalet af handels-bokhållare och betjenter uppgick till 30.

Stadens handelsflotta utgjordes samma år af följande fartyg:

	antal	lästetal.
använde till utrikes seglation	23	2,212.
d:o till inrikes d:o	15	250.
eller tillsammans 38		2,442.

Antalet af de från Westervik och dess tullkammare-distrikt till utrikes orter expedierade eller från sådana orter dit ankomna fartyg, äfvensom beloppet af stadens och distriktets trädvaru- och spanmålsskeppning till utlandet, inhemtas af följande fyra uppgifter.

»Uppgift på antal fartyg, som nedannämnde år från Westerviks tullkammare-distrikt blifvit expedierade med laster till utrikes orter:

	Svenska fartyg.	Utländska fartyg.	Summa lastade fartyg.
år 1851	101	22	123
„ 1852	135	17	152
„ 1853	117	28	145
„ 1854	144	16	160
„ 1855	155	23	178
Summa	652	106	758

Uppgift på antalet af utländska fartyg, som under nedannämnde år besökt hamnar inom Westerviks tullkammare-distrikt:

	Norriska	Finska	Preussiska	Danska	Mechlenburgska	Holländska	Lübska	Summa fartyg
år 1851	13	14	—	2	2	—	—	31
„ 1852	15	10	—	3	2	—	—	30
„ 1853	13	9	—	3	—	—	—	25
„ 1854	15	—	2	5	2	—	—	24
„ 1855	18	—	—	6	2	2	1	29
Summa	74	33	2	19	8	2	1	139

Trädvaruexporten till utrikes orter från hamnar inom Westerviks tullkammare-distrikt.

	Plankor.	Bräder.	Balkar och Sparrar.	Diverse Stäf.	Lathwood och annan ved.	Tjära.
	Tolfter.	Tolfter.	Stycken.	Stycken.	Famnar.	Tunnor.
år 1851	5,607	31,412	618	206,688	Ved fr. 135	65
» 1852	6,893	36,950	250	159,951	d:o 157	99
» 1853	10,823	28,181	356	291,555	{ d:o 67 } { Ld. st. 98,562 }	19
» 1854	13,305	29,102	432	169,353	{ Ved fr. 155 } { Ld. st. 91,122 }	405
» 1855	12,094	45,387	435	132,699	{ Ved fr. 66 } { Ld. st. 6,523 }	360

Spanmålsexporten till utrikes orter från hamnar inom Westerviks tullkammare-distrikt:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Ärter.
	Tunnor.	Tunnor.	Tunnor.	Tunnor.	Tunnor.
år 1851	—	—	—	—	—
» 1852	—	—	—	—	—
» 1853	—	—	—	—	—
» 1854	213	2,069	1	274	—
» 1855	102	6,252	253	2	20

Att stadens handelsrörelse under dessa fem år tilltagit i liflighet, kan i någon mån bedömas af tulluppbördens fortfarande ökning. Den utgjorde under alla titlar tillsammans:

år 1851	B:ko R:dr	22,882.
» 1852	» »	26,245.
» 1853	» »	24,770.
» 1854	» »	37,746.
» 1855	» »	68,406.

Å förhållandet med stadens fabriks- och handverksnäringar hafva lemnats följande uppgifter:

»Uppgift på antalet af fabriker i Westervik samt deras beskaffenhet och tillverkningsvärde åren 1851—1855.

Beskaffenhet.	1851.			1852.			1853.			1854.			1855.			
	Antal.	Tillverkningsvärde, Banko		Antal.	Tillverkningsvärde, Banko		Antal.	Tillverkningsvärde, Banko		Antal.	Tillverkningsvärde, Banko		Antal.	Tillverkningsvärde, Banko		
Färgerier . .	2	8,033	16	2	4,133	16	2	4,633	16	—	2	2,000	—	2	1,800	—
Garfverier . .	1	4,750	—	1	6,833	16	1	7,416	32	—	—	—	—	—	—	—
Repslagerier .	2	11,260	—	1	12,000	—	1	12,720	—	—	1	19,000	—	1	29,333	16
Segelduks-tillverknig . .	1	1,284	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skeppsvarf. .	3	50,300	—	3	5,000	—	4	79,200	—	—	4	62,800	—	4	105,233	16
Spegeltillverknig	1	400	—	1	300	—	1	200	14	4	1	133	16	1	333	16
Urfabrik . . .	1	350	—	2	300	—	3	500	—	—	2	850	—	2	1,350	—
Bränneri och Qvarnverk .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16,500	—
Summa	11	76,378	4	10	73,566	32	12	104,670	14	4	10	84,783	16	11	154,550	—

»Uppgift på antalet af handverks-verkstäder i Westervik under åren 1851—55.

Yrken.

1851. 1852. 1853. 1854. 1855.

Bleckslagare	1	1	1	1	1
Bokbindare	2	2	2	2	2
Bygg- och Murmästare	2	2	3	3	3
Garfware	1	1	2	3	2
Gelbgjutare	3	3	2	2	2
Glasmästare	1	1	1	1	1
Guldsmeder	3	2	3	3	3
Handskmakare	4	3	3	3	3
Hattmakare	3	2	2	2	2
Kakelugnsmakare	3	3	2	3	3
Kopparslagare	4	4	4	4	4
Transport	27.	26.	25.	27.	26.

	Transport	27.	26.	25.	27.	26.
Körsnär	1	1	1	1	1	—
Målare	3	3	3	3	3	4
Repslagare	1	1	1	1	1	1
Sadelmakare	4	4	3	3	3	3
Segelmakare	1	1	1	1	1	1
Skomakare	5	5	5	6	6	6
Skräddare	7	7	8	9	8	8
Slagtare	2	2	3	4	4	4
Smeder	5	6	6	6	6	6
Snickare	4	4	4	4	4	4
Sockerbagare	2	2	2	2	2	2
Svarfvare	2	2	3	2	2	2
Tunubindare	2	1	1	1	1	1
Vagnmakare	1	1	1	1	1	1
Summa	67.	66.	67.	71.	69.	

»Uppgift på antalet å idkare af handverk såsom försörjningsmedel i Westervik åren 1851—55.

Yrken,	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.
Bageri-handtering	21	23	31	31	29
Bleckslagare-handtverket	2	2	2	1	1
Blockmakare-handtverket	—	1	—	—	—
Bryggeri-handtering	—	—	—	1	1
Kompositions-arbete	1	1	1	1	1
Färgare-yrket	—	—	—	—	1
Glasmästare-handtverket	—	1	1	1	1
Handskmakare d:o	1	1	1	1	1
Hattmakare d:o	1	1	1	—	1
Kakelugnsmakare d:o	—	1	—	—	—
Kammakare d:o	1	1	1	1	1
Körsnärs d:o	1	1	1	1	—
Målare d:o	4	4	4	4	5
Murare-yrket	2	2	2	2	2
Skomakare-handtverket	14	16	17	16	17
Skräddare d:o	5	5	6	8	9
Slakteri-handtering	3	3	3	3	2
Transport	56.	65.	71.	71.	72.
				Smides-handtverket	

	Transport	56.	65.	71.	71.	72.
Smides-handtverket		1	1	1	1	1
Snickare d:o		3	5	5	8	7
Snörmakare d:o		1	1	1	1	1
Sockerbagare d:o		—	1	1	1	2
Svarfvare d:o		1	1	1	1	1
Tenngjutare d:o		1	1	1	1	1
Vagnmakare d:o		—	1	1	1	1

Summa 65. 76. 82. 85. 86.

Uppgift på antalet af bagerier och bryggerier i Westerviks stad åren 1851—55.
1851. 1852. 1853. 1854. 1855.

Bagerier	4	4	4	5	6
Bryggerier	2	3	3	3	4.

Hvad särskildt angår skeppsbyggeriet, som i Westervik idkas med framgång och i en icke obetydlig skala, så får jag underdånigst åberopa följande redogörelse:

»Skeppsvarf i Westerviks stad.

	Antal Varf.	Arbets- personal.	Nybyggda Fartyg.	
			Antal.	Lästetal.
år 1851	3	86	3	381
» 1852	3	86	3	406
» 1853	4	159	6	468
» 1854	4	108	4	391
» 1855	4	127	4	535
Summa	—	—	20	2,181

Stadens bro- och hamnkassa förvaltas af en särskild direktion. Denna kassa hade inkomster af hamnougälder utgifter för hamnarbeten

år 1851	B:ko R:dr 1,379	B:ko R:dr 198.
» 1852	» » 1,568	» » 582.
» 1853	» » 1,329	» » 4,592.
» 1854	» » 1,484	» » 6,364.
» 1855	» » 1,598	» » 5,188.
Summa B:ko R:dr 7,358.		B:ko R:dr 16,924.

men oaktadt utgifterne under dessa år således betydligt öfverstigit intraderna, ägde hamnkassan likväl, till följd af fordnas besparingar, vid sislidet års slut en behållning af 10,627 R:dr 24 sk. Banko. De under ifrågakvarande år i och för hamnen verkställda arbeten hafva hufvudsakligen varit följande: år 1853 ombyggdes en fjerdedel af stora skeppsbryggan. Samma år och under de begge nästföljande verkställdes genom undervattenssprängning en fördjupning och utvidgning af det så kallade Blockhussundet, som bildar hamnens inlopp, samt förut hade 13½ fots djup och 40 fots bredd, men nu har 16 fots djup och 60 fots bredd. Detta till en del med statsanslag understödda arbete har kostat 15,000 R:dr Banko. År 1855 verkställdes betydliga stensprängningar under vattnet på andra ställen uti inre segelleden till Westerviks hamn.

Stadskassans inkomster och utgifter under ifrågakvarande fem år samt dess ställning vid sislidet års slut inhemtas af följande redogörelse:

	Inkomster.									Utgifter.		
	Taxerad inkomst.			Diverse inkomst.			Summa.			B:ko R:dr.		
år 1851	2,611	28	3	12,444	36	3	15,056	16	6	16,589	28	10
» 1852	2,456	25	6	11,834	35	11	14,291	13	5	9,621	31	1
» 1853	2,381	23	—	13,086	33	9	15,468	8	9	14,893	2	2
» 1854	2,490	6	—	15,004	7	5	17,494	13	5	18,064	6	9
» 1855	2,519	24	6	16,239	12	2	18,758	36	8	26,472	15	6
Summa	12,459	11	3	68,609	21	6	81,068	40	9	85,640	36	4

Stadskassans ställning vid 1855 års slut:

Tillgång:

Kontant	B:ko R:dr 5,216: 39. 4.
Utestående obetalde arrenden och stadsutskylder »	17,249: 26. 8.
stadskassans skuld	22,466: 18.
	14,000. —

Det hufvudsakligaste af de inkomster, som ofvan finnas upptagne under rubriken »diverse inkomst», har influtit genom årlig afverkning och försäljning af skogseffekter från det till staden donerade frälse-hemmanet Bjurvik, hvars betydliga skog är till trakthuggning indelad. Dessa inkomster hafva satt staden i tillfälle att under sednare åren, utan att öka de vanliga stadsutskylderna, bekosta flera dyrbara byggnadsföretag, hvaribland må nämnas bebyggandet af stadens utarrenderade jordlägenheter samt uppförandet af särskilda hus till folkskolan och telegrafbyrån, hvilken sednare öppnades sislidne års höst. Till Magistratens embets- och tjänstemäns aflöning under dessa år har per medium utbetalts årligen 7,105 R:dr Banko.

Värdet af stadens brandförsäkrade hus och lösören utgjorde år 1855 för de förra 456,533 R:dr 32 sk. och för de sednare 275,500 R:dr Banko. Stadens eld-släckningsanstalter anses tillräcklige och hållas i god ordning. Under de år, som nu äro i fråga, hafva timat två eldsvådor, men utan att medföra annan egentlig skada, än att vid det ena tillfället ett mindre trädhuss nedbrann.

I Westervik finnas följande fromma stiftelser, pensionsanstalter och välgörenhets-inrättningar:

- a) Cederlychtska fattigvårdsstiftelsen, stående under Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes och Magistratens inseende. Fonden utgjorde sistlidet år 21,138 R:dr B:ko, af hvars ränta, till följd af donationens bestämmelser, årligen utdelas till ålderstigne, fattige och sjuklige personer inom Westerviks stad samt Hallingebergs, Gladhammars och Westrums socknar 16 pensioner à 33 R:dr 16 sk. och 22 understöd à 16 R:dr 32 sk. Banko.
- b) Ahlgrenska testaments-fonden 1,111 R:dr 5 sk. 4 rist. Banko, af hvars ränta utdelas sju årliga pensioner till fattiga enkör i staden.
- c) Pihlska fonden 1,150 R:dr Banko, deraf räntan användes till pensioner åt 10 behöfvande personer, helst bland enkör och barn efter borgare;
- d) Mobergska fonden, 500 R:dr Banko, hvars ränta såsom pension tilldelas någon ogift medellös dotter af ofrälse handlande eller ståndsperson;
- e) Fähræiska fonden, 4,000 R:dr Banko, deraf räntan användes till åtta pensioner åt behöfvande i staden;
- f) Langska fonden, 333½ R:dr Banko. Räntan tilldelas en oförsörjd borgaredotter;
- g) Bäckmanska fonden, 1,333½ R:dr Banko, hvars ränta är anslagen till pension åt fyra enkör efter sjömän, som allidit i tjenst å stadens fartyg.
- h) Handlande Borgerskapets pensionsinrättning, med en fond af nära 21,000 R:dr Banko; och
- i) två särskilda begravnings-kassor, hvilkas fonder uppgå till omkring 1,000 R:dr B:ko.

I stadens fattigvård voro år 1855 intagne 41 mans- och 83 qvinspersoner, eller tillsammans 124 fattighjon, hvilkas underhåll kostade för året 4,642 R:dr Banko. Till tillfällige fattigunderstöd, skolgångspenningar åt fattige barn, samt medikamenter åt behöfvande sjuka personer användes samma år 1,950 R:dr, så att årets hela fattigvårdskostnad uppgick till 6,592 R:dr Banko.

De till Magistratens åtgärd öfverlemnade utmättnings-ärenden uppgingo till följande:

	antal	belopp B:ko R:dr.
år 1851	35	10,510
» 1852	45	10,139
» 1853	28	2,839
» 1854	21	1,669
» 1855	20	5,231

vid verställighet af hvilka exsekutorialier det lyckliga förhållande ägt rum, att godvillig liqvid i de flesta fall mellankommit, så att under alla fem åren endast i fyra mål lös och blott i ett mål fast egendom måst till skuldens godtgörande utmättningsvis försäljas.

Stadens sparbank har vunnit betydlig förkofran, på sätt inhemtas af följande:

	Summan af insatta kapitaler		Bankens egen fond			Medel, som under året blifvit			Antal delägare	
	insatta					insatta	uttagna			
år 1851	221,332	—	12,320	33	—	54,626	15	49,272	21	1,614
» 1852	236,255	—	14,524	3	1	78,301	6	73,991	15	1,711
» 1853	267,553	40	17,120	22	8	92,124	28	72,919	15	1,939
» 1854	340,328	26	20,179	16	—	113,617	44	55,126	6	2,222
» 1855	374,781	23	19,037	47	11	83,243	12	65,902	29	2,630

Vid nästlidet års slut funnos i Westervik sex tillåtna ställen för utskänkning af brännvin och fyra för minuthandel dermed. Utskänkings- och minuteringsavgifterne uppgingo tillsammans till 1,734 R:dr 16 sk. 3 rst. Banko.

I staden finnes ett kurhus, hvares distrikt omfattar Länets 2:ne nordligaste fögderier. Under nedannämnde år har förhållandet med detta kurhus varit följande, nemligen:

	I Kurhuset vårdade patienter.						Kurhusets inkomster utgjorde			Alla utgifterne under året, Banko				
	Betalande			Icke betalande			Summarum	af hvarje manskrifven person	Tillsammans, Banko					
	manhön	qvinhön	Summa	manhön	qvinhön	Summa			R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.
år 1851	9	1	10	29	42	71	81	2 ¹ / ₂ sk.	2,186	7	11	2,603	23	7
» 1852	1	—	1	34	34	68	69	2 sk.	1,845	25	3	2,687	31	2
» 1853	2	2	4	49	41	90	94	2 sk.	1,826	14	11	3,077	41	10
» 1854	3	5	8	50	56	106	114	2 sk.	1,824	46	3	4,022	36	—
» 1855	24	15	39	48	36	84	123	3 sk.	2,836	30	7	4,123	25	7
Summa	39	23	62	210	209	419	481	—	10,519	28	11	16,515	14	2

3.o. Uppstaden Wimmerby.

Stadens jord upptager en areal af 3,156 tunnland, deraf 260 tunnland åker, 470 äng samt det öfriga skog och betesmark. Med denna jord har under ifrågasvarande år icke timat annan förändring, än att en del af ängs- och betesmarken blifvit till åker uppodlad. Stadens tomtindelning är oförändrad.

Folkmängden, som år 1850 utgjorde 1,501, hade år 1855 stigit till 1,541 personer. Folktilökningen har således på fem år icke uppgått till mera än 2½ procent. Folkmängden är emellan könen så fördelad, att då qvinkönet räknar 894 medlemmar, har mankönet endast 647, hvaraf visar sig, att det förra könet har i denna stad en mera än vanlig öfvervigt i antal.

Folkundervisningen besörjes i en fast skola med en examinerad lärare. Af 172 i skolåldern varande barn hade 106 sistlidet år bevistat denna skola. Folkskoleafgiften uppgick samma år till 121 R:dr 25 sk. Banko.

På statsverkets bekostnad underhålles i Wimmerby en lägre lärdomskola i tre klasser med en Rektor och två kolleger, af hvilka den förre har i årlig lön 800 och de sednare vardera 600 R:dr Banko, hvarförutan Rektorn har boställshus och embetsjord. Lärjungarnes antal har under ifrågasvarande år varit högst 25 och lägst 18.

Allmänna sedligheten i staden lofordas. Stölder och andre grofva brott äro sällsynta, och af förekommande ringare förbrytelser äro de fleste begångne af personer, som icke tillhöra detta samhälle.

Här finnas åtta handlande, af hvilka två qvinnor. Handeln består i minutförsäljning af vanligt köpmansgods samt i uppköp och utminutering af de för stadens befolkning erforderliga viktualievaror.

Utom en färgerifabrik, hvarvid en verkgesäll och tre arbetare äro sysselsatte och der årliga tillverkningsvärdet är uppgifvet till 400 R:dr Banko, äger staden inga fabriker, hvaremot här finnas 35 burskapsägande handverkare och 26 personer, som med vederbörlig tillåtelse idka handverk såsom försörjningsmedel.

Stadens fattigvårdsutgifter uppgingo sistlidet år till 1,238 R:dr Banko. I fattigvården voro då intagne 17 mans- och 41 qvinspersoner, hvarjemte tillfällige understöd utdelades till 23 behöfvande.

De af Magistraten handlagde utmätnings-ärenden hafva uppgått till det antal och omfattat de fordringsbelopp, som här nedan upptagas:

	antal ärenden	fordringsbelopp
år 1851	23	B:ko R:dr 4,588.
» 1852	24	» » 4,182.
» 1853	28	» » 4,250.
» 1854	14	» » 841.
» 1855	22	» » 1,540.

och af dessa utmätningssål hafva endast några få under åren 1851, 1852 och 1853, men icke något under de två sistförflutne åren föranledt exekutiv försäljning af utmätt egendom.

Staden äger en sparbank, hvars ställning under dessa år varit följande:

	Summan af insatte kapitaler.	Bankens egen fond.	Medel, som under året blifvit		Antal delägare.
			insatte.	uttagne.	
år 1851	9,270	555	2,926	1,922	311
„ 1852	11,350	625	3,322	1,742	356
„ 1853	13,826	733	3,572	1,695	400
„ 1854	17,756	848	4,911	1,752	454
„ 1855	20,274	902	4,774	3,176	500

Värdet af stadens brandförsäkrade åbyggnader, som år 1850 utgjorde 122,029 R:dr, har ökats till 129,137 R:dr Banko. Stadens invånare hade sistlidet år lösegendom försäkrad i städernas bolag till ett värde af 75,600 R:dr Banko. År 1854 i Septembers månad timade, genom en vanartig barnhus-gosses elakhet, mordbrand på åtskilliga ställen inom staden, dervid några uthus jemte en del spanmål, foder och lösören blefvo lågornas rof. Skadans belopp kan dock icke bestämdt uppgifvas, helst inga ersättningsanspråk framställdes mot den minderårige mordbrännaren.

Stadskassans inkomster och utgifter hafva varit följande:

år 1851	inkomster	2,084:	29.	11.	utgifter	2,359:	14.	9.
» 1852	»	2,720:	1.	5.	»	2,720:	1.	5.
» 1853	»	2,183:	4.	7.	»	2,334:	8.	6.
» 1854	»	2,867:	11.	1.	»	2,691:	14.	7.
» 1855	»	3,200:	40.	11.	»	2,570:	31.	8.

Summa Banko R:dr 13,055: 39. 11. R:dr 12,675: 19. 8.

i följd hvaraf kassans behållning vid 1855 års slut var 380 R:dr 20 sk. 3 rst. Banko.

4:o. Sjästudien Borgholm.

Staden äger 75 tunnland jord, som består af stembunden betesmark, uppskattad till 1/10-dels mantal och inbringande till stadskassan endast 80 R:dr Banko om året. Sjelfva staden är indelad till 100 tomter, hvardera om 3,000 kvadratalnar. Af dessa tomter äro endast 89 upptagna och af dem blott 56 bebyggda. Fem tomter upptagas af publika byggnader.

Folkmängden, som år 1850 utgjorde 440 personer, hade vid sistlidet års slut stigit till 626 personer. Den betydliga tillökningen har hufvudsakligen tillkommit genom inflytningar.

Här finnas en apologistskola och en folkskola, hvardera med en lärare, som åtnjuter i lön, den förre af statsmedel 400 R:dr Banko och den sednare af staden 266 R:dr 32 sk. samma mynt. Lärjungarnes antal var år 1855 i apologistskolan 18 och i folkskolan 49.

I kyrkligt hänseende tillhör staden ännu Köpings församling, men sedan år 1842 hålles, på stadens egen bekostnad, söndaglig gudstjenst i skolhuset. Sedan den tiden har allmänna sedligheten varit i märkbart tilltagande.

Stadens handelsrörelse, som sysselsätter 8 handlande och 12 handelsbetjenter, består dels i minutförsäljning af diverse handelsvaror, samt dels hufvudsakligen i uppköp och afskeppning af ortens spanmål. Denna skeppning uppgår vanligen till 20 å 30,000 tunnor, men steg nästlidet år till 37,000 tunnor. Dessutom afsattes från Borgholm slipad och huggen kalksten till ett värde af omkring 7000 R:dr Banko om året. Stadens köpmän äga sju däckade fartyg om 163 lästers sammanräknad dragtighet.

Här finnas tre fabriker, nemligen en cikorie-, en färgeri- och en urfabrik. Dessa fabrikers tillverkningsvärde är obetydligt. Inom åtskilliga yrken finnas 36 handverksmästare, som sysselsätta 9 gesäller och 23 lärlingar.

Sistlidet år påbörjades i Borgholm en hamnbyggnad af sten, beräknad att kosta 32,433 R:dr 16 sk. B:ko, hvartill staden erhållit bidrag af statsmedel till belopp af 21,600 R:dr samma mynt.

Fattigvårdsutgifterna uppgingo år 1855 till 566 R:dr 16 sk. Banko. Sexton äldre personer och sutton barn åtnjöto då fattigunderstöd.

Staden äger en sparbank, hvars rörelse under dessa år inhemtas af följande uppgift:

	Summan af insatte kapitaler.			Bankens egen fond.			Medel, som under året blifvit						Antal delägare.
							insatte.			uttagne.			
år 1851	4,723	40	4	160	44	10	1,484	10	8	1,537	14	10	80
„ 1852	4,645	33	6	239	11	6	1,029	18	5	541	10	9	82
„ 1853	5,039	21	6	300	36	2	807	46	3	588	33	11	76
„ 1854	5,307	28	4	327	10	1	1,886	5	5	564	13	3	83
„ 1855	8,159	7	3	428	44	6	3,084	22	—	1,565	20	5	111

Vid 1855 års slut hade staden brandförsäkrade fastigheter till ett sammanräknadt värde af 68,200 R:dr Banko, och i städernas bolag försäkrad lösegendom för ett belopp af 104,200 R:dr. Sedan år 1850 har ingen eldsvåda inom staden timat.

Stadskassans ställning under de fem sistförflutne åren hade varit följande:

år 1851	inkomster	1,300 R:dr		utgifter	1,654 R:dr.
» 1852	»	1,247 »		»	1,750 »
» 1853	»	1,414 »		»	2,392 »
» 1854	»	1,258 »		»	1,138 »
» 1855	»	2,082 »		»	990 »

Vid 1855 års slut var stadskassans skuld 353 R:dr 20 sk. 10 rst. Banko.

Kurhuset för Ölands distrikt är förlagdt i Borgholm. Förhållandet med denna anstalt inhemtas af följande uppgift:

Kurhusafgifterna för år 1855 utgjorde:

i Ölands Norra Mot af 9,439 personer à 4 sk. 6 rst. personen	B:ko R:dr 884: 43. 6.
i Södra Motet af 7,510 personer	» » 704: 3. —
	<u>1,588: 46. 6.</u>
Mat till 27 patienter, nemligen 2,461 half-, 245 diet- och 2,461 frukost-portioner, tillsammans	B:ko R:dr 587: 34. 8.
Medikamentskostnader	» » 119: 9. 4.
Ved och ljus	» » 72: 40. —
Reparationer	» » 33: 22. —
Aflöningar	» » 616: 32. —
Diverse utgifter	» » 47: 40. 8.

Summa utgifter B:ko R:dr 1,477: 34. 8.

Kurhusets kassa hade vid årets slut en behållning af 4,542 R:dr 10 sk. B:ko.

Calmar å Landskansliet den 30 Aug. 1856.

K. SKÖLDEBRAND.

C. A. PALME.

J. O. SILJESTRÖM.

Tabell för Städerna inom Calmar Län för åren 1851—1855.

Stad	Hus, Tomter, Verk och Inrättningar.	Jord.				Utsäde af							Medelafkastning, sedan utsädet är afdraget.						Underhållna Kreatur.							Uppskattadt värde.									
		Aker.	Äng.	Skog och betesmark.	Summa Tunmland.	Hemmantal.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandad.	Ärtor.	Potates.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Blandad.	Ärtor.	Potates.	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Getter.	Hus och Tomter.		Jord.		Bruk, Manufakturier, Qvarnar, Fabriker m. m.		Summa.	
																												St.	Tid	Tid	Tid	Tr	Tr	Tr	Tr
Calmar	611	592	330	363	1,285	15	8	150	190	30	10	6	450	56	900	760	120	50	24	3,150	90	36	80	2	20	30	2	961,150	—	70,850	—	30,000	—	1,062,000	—
Westervik	562	478	843	2,978	4,299	9	5	90	5	51	—	1	460	35	534	22	153	—	4	2,650	73	84	177	11	169	149	—	457,138	—	199,320	—	—	—	656,458	—
Wimmerby	112	260	470	2,426	3,156	9	3	80	43	20	—	2	400	21	450	170	80	—	8	3,600	55	48	170	30	100	90	—	132,082	—	46,560	—	5,500	—	184,142	—
Borgholm	100	—	—	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	—	39	—	—	40	—	77,300	—	130	—	2,700	—	80,130	—
Summa	1,385	1,330	1,643	5,842	8,815	34	16	320	238	101	10	9	1,310	112	1,884	952	353	50	36	9,400	245	168	466	43	289	309	2	1,627,670	—	316,860	—	38,200	—	1,982,730	—

Calmar Lands-Kontor den 27 Juni 1856.

J. O. SILJESTRÖM.

Statsbidrag.																																																								
Bevillning.															Bidrag.																																									
Efter 1:sta Art.					Efter 2:dra Art.					Efter 3:dje Art.					Summa.					Ständige Räkter.			Kostnad för Rotering.	Kostnad för Städernas Styrelse.	Klereciets underhåll.				Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Diverse afgifter, onera och allmänna besvär.	Summa Statsbidrag.																							
R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	Boskaps- och Åker-skatt.	Mantals-penningar.			Summa.	Pastorers.	Kommi-nistrars.	Kyrko-betjenings.					Summa.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.								
675	—	—	6,731	13	7	21	29	—	4,657	24	—	12,085	18	7	3	16	—	923	12	—	926	28	—	366	32	—	6,854	13	11	1,666	32	—	700	—	—	800	—	—	3,166	32	—	8,500	—	—	500	—	—	1,982	24	—	5,040	23	—	39,422	27	6
414	24	—	4,249	45	11	—	—	—	1,952	19	8	6,616	41	7	23	9	—	603	24	—	626	33	—	130	34	—	7,105	4	3	734	—	—	640	—	—	343	16	—	1,717	16	—	6,592	14	4	—	258	—	—	9,107	43	9	32,154	42	11		
146	—	—	611	41	8	—	—	—	270	—	—	1,027	41	8	318	6	3	215	24	—	533	30	3	59	30	9	1,203	16	—	200	—	—	70	—	—	65	—	—	335	—	—	1,237	37	1	400	—	—	300	—	—	1,146	—	—	6,243	11	9
66	—	—	1,359	—	—	—	—	—	45	—	—	1,470	—	—	—	—	—	95	—	—	95	—	—	—	—	—	617	—	—	150	—	—	50	—	—	50	—	—	250	—	—	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,392	—	—		
1,301	24	—	12,952	5	2	21	29	—	6,924	43	8	21,200	5	10	344	31	3	1,837	12	—	2,181	43	3	557	—	9	15,779	34	—	2,750	32	—	1,460	—	—	1,258	16	—	5,469	—	—	16,890	3	5	900	—	—	2,540	24	—	15,694	18	9	81,212	34	2